

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Första kammaren.

Nr 10.

Onsdagen den 19 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Johansson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 89, angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och staden Kristianstad;

nr 90, angående tillbyggnads- och ändringsarbeten för skeppsgossekårens i Marstrand förläggning i Karlstens fästning;

nr 91, angående försäljning av den under lantförsvarets förvaltning stående egendomen Arendala i Hardeberga socken av Malmöhus län;

nr 92, angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 93, angående tilläggs pension åt läraren vid krigshögskolan, f. d. läroverksadjunkten C. O. Nordgren;

nr 94, angående tilläggs pension åt förre förmannen vid flottans varv i Karlskrona H. T. Danielson;

nr 95, angående pensionsförbättring åt mästaren vid marinens centrala beklädnadsverkstad H. Frisell;

nr 96, angående pension åt två förutvarande båtsmän;

nr 97, angående dispositionen av förefintlig behållning å anslag till undervattensbåtmateriel;

nr 98, angående försäljningspriset för en fastighet inom Malmköpings köping;

nr 103, angående avskrivning av viss del av statslån till Varbergs—Ätrans och Eksjö—Österbymo järnvägsaktiebolag; samt

nr 104, angående förvärvande för telegrafverkets räkning av vissa tomter i Göteborg.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 2, angående särskild ersättning åt sekreteraren hos bevillningsutskottet, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Herr statsrådet *Lindskog* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 99, med förslag till lag om kommunalstyrelse på landet m. m.; och

nr 100, med förslag till lag om församlingsstyrelse m. m.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Turkiet slutet handels- och sjöfartstraktat;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 27 april 1923 angående rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift; samt

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående postavgifter för tidningar m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol; samt

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om handräckning vid svensk domstol åt vissa internationella organ.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om
förbud mot
värnpliktigas
skiljande från
arbete eller
tjänst.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion angående stadgande av förbud i vissa fall mot värnpliktigas skiljande från arbete eller tjänst m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 47, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Öhman* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen begära framläggandet av förslag till lag, varigenom fastställdes förbud i vissa fall mot värnpliktigas skiljande från det arbete eller den tjänst de vid inkallandet till värnplikts-tjänstgöring innehade, och att full gottgörelse genom statens försorg lämnades i de fall värnpliktiga vållades förluster genom mistad eller försämrad arbetsanställning på grund av fullgörande av värnpliktstjänstgöring.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herr *Lindqvist* i Halmstad och herr *Sjögren*, vilka med hänvisning till en reservation till utskottets vid 1929 års riksdag avgivna utlåtande i anledning av en då väckt motion i samma ämne yrkat, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande att för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av lagen den 16 oktober 1914 om förbud i vissa fall mot värnpliktigas skiljande från tjänst eller arbete, att den i lagen nu stadgade begränsningen till övning om högst sextio dagar borttoges.

Herr **Samuelson**: Herr talman! När man läser igenom utskottets utlåtande och särskilt utskottets historik, kan man inte undgå att finna, att man har ändrat ståndpunkt till det sämre för den kategori, som här avses. Redan i den gamla legostadgan fanns ju i varje fall fastslagen principen om att de värnpliktiga skulle garderas ifrån sådana eventualiteter som att förlora sin anställning, genom att de kallades ut till värnplikt. Om man därefter ser på den behandling, som lagutskott och riksdag på ett senare stadium låtit denna fråga undergå, finner man också att exempelvis åren 1916 och senare myndigheter, lagutskott och riksdag intagit vida förmånligare ståndpunkter för de värnpliktiga, och man kan inte undgå att finna, att en viss avdemokrativering på detta område har ägt rum.

Jag anser, att det är ett ganska blygsamt krav, som i detta fall ställes. Den värnpliktige kallas obligatoriskt ut i tjänstgöring. På grund av det tvång, som samhället nu pålägger den värnpliktiga ungdomen, bör man göra allt

tänkbart för att hålla den skadeslös, i varje fall genom att vidtaga sådana åtgärder, att den anställning den värnpliktige haft, när han gick ut i tjänstgöring, må stå öppen för honom, eller åtminstone att sådana åtgärder måtte vidtagas, att han kan få en anställning, när han kommer tillbaka från värnpliktstjänstgöringen. Det synes mig vara ett så pass rimligt krav, att man även för närvarande borde kunna gå in för detsamma.

Jag kan för min del inte heller godkänna den ståndpunkt, som åtskilliga socialdemokrater synas hävda, nämligen att när man en gång för några år sedan reserverat sig, skulle saken därmed vara klar, så att man alltså icke behöve upprepa denna reservation. Så länge den realståndpunkt, man en gång intagit, inte kommit längre i sitt realiserande än denna, synes mig i varje fall socialdemokraternas skyldighet vara att vid varje tillfälle, som erbjuder sig, slå ett slag för denna riktiga princip, ända tills frågan har lösts. För min del kan jag sålunda inte alls godkänna den underlåtenhet, som man nu från detta håll tycks pålägga sig, när man resonerar såsom så: Vi hava en gång till en viss favör för denna motion angivit vår ståndpunkt, och därför skall man inte behöva göra det i fortsättningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Det finns väl ingen här, som inte erkänner, att det vore synnerligen önskvärt, om man kunde åstadkomma en effektiv lagstiftning i den riktning, som är begärd, men det har ju visat sig omöjligt. Man har funnit, att frågan är olöslig.

Den föregående ärade talaren sade, att det vore anmärkningsvärt, att man hade ändrat ståndpunkt i riksdagen. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att anledningen till denna ändrade ståndpunkt ju är det utlåtande, som på sin tid avgavs av socialstyrelsen. Denna styrelse visade de oöverstigligen svårigheterna för en sådan lagstiftning. Vidare vill jag erinra om att en motionär i ämnet för några år sedan själv erkände, att frågan var olöslig. Att — såsom den föregående ärade talaren uppmanade oss — under sådana förhållanden slå ett slag, kan jag inte finna vara lämpligt, ty det skulle bara vara att slå ett slag i luften, och därtill har åtminstone jag ingen lust.

Herr Östergren: Jag ber att få understryka de skäl, som motionärerna framhållit till stöd för bifall till motionen. Jag förvånar mig över att inte ett större antal av utskottets ledamöter ställt sig bakom de krav, som i motionen anförts. Jag känner till åtskilliga fall, där sådana svårigheter uppstått, därigenom att de värnpliktiga vägrats att återinträda på sina förra platser, då de kommit tillbaka från värnpliktens fullgörande, och jag känner också till fall, där arbetsnedläggelse vidtagits för att kunna sätta in dem i arbetet, vilket också i vissa fall har lyckats.

När sådant skall behöva tillgripas, anser jag det vara märkvärdigt, att lagstiftningen inte ger större skydd för de värnpliktiga, när de varit ute och fullgjort den skyldighet, som landet ålagt dem. Den korta tid av sextio dagar, som stipulerats, anser jag vara mycket mindervärdig och i mycket få fall tjäna till stöd för de värnpliktiga. Det är efter de långa uttryckningarna, som det gäller att skydda dem, och därför borde detta förbehåll, att det endast gäller sextio dagar, bortfalla och tiden göras obegränsad, så att lagens skydd står dem bi, när de rycka ut, oavsett längden av deras tjänstgöring.

Jag ber därför att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid detta utskottsutlåtande.

*Om
förbud mot
värnpliktigas
skiljande från
arbete eller
tjänst.
(Forts.)*

Om
förbud mot
värnpliktigas
skiljande från
arbete eller
tjänst.
(Forts.)

Herr Samuelson: Jag kan för min del inte förstå de skäl, som herr Åkerman anförde för avslag på motionen.

Han sökte nu krypa bakom socialstyrelsen och bakom de stora svårigheter, som onekligen finnas för ett realiserande av detta krav. Men, herr Åkerman, det är ju ändå på det sättet, att svårigheter äro inte detsamma som omöjligheter. Jag förmodar, att samhället eller dess lagstiftande församling har löst problem, som varit svårare än detta. Att då säga, att det är ett olösligt problem, såsom herr Åkerman gjorde, är väl inte riktigt. Är det olösligt, förstår jag inte, varför man bibehåller bestämmelsen om ett visst skydd för de värnpliktiga under en kortare tid än sextio dagars värnplikt. Då vore det väl olösligt att skydda också de värnpliktiga, som äro borta denna kortare tid, även om — det må jag gärna medgiva — det har sina svårigheter och även om man säkerligen kan konstatera, att de bestämmelser, som nu finnas i lagen, kanske inte skydda ens inom denna termin av sextio dagar, som den skulle göra. Jag förmodar sålunda, att det finns möjligheter, om man har viljan att lösa detta problem, och att det sålunda finns möjlighet att skapa, om inte någon absolut rättssäkerhet, så dock en relativ, och man får ju på ett sådant här område vara tacksam för litet.

I detta fall kan jag också framhålla den synpunkten, att ej blott de enskilda företagen, utan även stat och kommuner i många fall tillämpa precis samma metoder att inte låta den värnpliktiga ungdom, som varit ute och fullgjort sin värnplikt, komma tillbaka efter slutad tjänstgöringstid. Om herr Åkerman anser, att svårigheterna beträffande enskilda företag äro så mycket större, förefaller det mig i varje fall, som om det funnes skäl att lösa problemet, då det gäller staten och kommunerna. Men inte ens så långt har första lagutskottet brytt sig om att undersöka denna sak, där det dock hade förelegat vissa möjligheter.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Lindhagen: Herr talman! Här föreligger i alla fall ett missförhållande. Det är sålunda en aktuell fråga, och de aktuella frågorna skall man ju sysselsätta sig med.

Den allmänna värnplikten är en expropriation av landets manliga ungdoms arbetskraft för att öva den i de militära sysselsättningarna. Men nu leder detta också till att man exproprierar deras utkomstmöjligheter i många fall, och det är någonting, som borde uppröra oss allesamman. Här är man så rädd för att genom en expropriationslag bereda möjlighet för en och annan jordlös att kunna få ett stycke egen mark att stå på. Men när det gäller att exproprieras samma persons arbetsanställning i det lilla han fått, tvekar man inte, och man kallar det till och med för ett tomt slag i luften, när ett sådant missförhållande påpekas. Detta är också ett missförhållande, herr talman, denna motsättning mellan expropriation av jord och av de värnpliktigas utkomstmöjligheter.

Jag menar sålunda, att denna fråga bör komma fram och göra sig påmind, oavslutligt, till dess den blivit löst. Jag har tidigare väckt motioner därom, och jag medger, att jag för tillfället tröttnat. Men alltid kommer saken tillbaka, och så länge någon annan sysselsätter sig med den, är jag tacksam, att jag slipper upprepa mina framställningar.

Det är, herr Åkerman, inte ett slag i luften att säga, att detta bör ske, även om det förefaller omöjligt. Ty det finns en verksam lösning, nämligen avskaffandet av den allmänna värnplikten. När man därför nu skall hopa brännbara ämnen i den militära frågan, böra vi komma med både stort och smått. Vid det slutliga övervägandet — om det nu någonsin på allvar blir ett övervä-

gande, då kommittéer nu för tiden besättas endast med konservativt betonat folk från alla partier — kommer då en riksdagsskrivelse även om denna angelägenhet att göra sin gärning. Det står klart då, att man måste göra något. Principiellt bör lagstiftningen utsträckas till hela värnplikts tiden. Praktiskt taget skjutes avskaffandet av den allmänna värnplikten än mer i förgrunden. Det har ju engelsmän och nordamerikaner — dessa stora krigsfolk — gjort, och det har inte generat dem. Men här uppe skola vi inte kunna vidtaga denna operation, som löser en mängd svårigheter i både detta och andra avseenden.

Jag ber sålunda, att första lagutskottets slag i luften måtte avvisas och realiteterna komma till sin rätt i riksdagen genom bifall till reservationen.

Greve Spens: Herr talman! Jag anhåller till en början att få erinra om, att i anledning av den utredning, som Kungl. Maj:t lät verkställa på grund av 1916 års riksdagsskrivelse, så har Kungl. Maj:t under år 1925, då en socialdemokratisk regering satt, beslutat, att denna riksdagsskrivelse icke skulle föranleda någon vidare åtgärd. Således fann den då sittande socialdemokratiska regeringen, att det efter den verkställda utredningen inte kunde göras någonting, som skulle kunna vara till något gagn. Socialstyrelsen avgav under utredningen, såsom utskottets ärade ordförande påpekade, ett utlåtande, däri framhölls synnerligen starka skäl för att riksdagsskrivelsen ej skulle leda till någon åtgärd. Socialstyrelsen sade bland annat, att det mycket väl kunde ifrågasättas, om en lagstiftning i den antydda riktningen skulle lända de värnpliktiga till gagn. Om man genom tvångsföreskrifter skulle ålägga arbetsgivarna ökade förpliktelser mot sina arbetare i samband med deras fullgörande av värnpliktstjänstgöringen, vore det all anledning befara, att arbetsgivarna allmänt skulle undvika att överhuvud taget anställa personer, då de hade att fullgöra sådan tjänstgöring. I stället för att bereda dem ett skydd äventyrade man sålunda att för ynglingar i och före värnpliktsåldern försvåra möjligheterna att förskaffa sig arbete och utkomst. Redan nu förhåller det sig ofta så, att värnplikts tiden får tjäna såsom den naturliga gränslinje, efter vars passerande den unge mannen har att söka sig nytt arbete. Om det genomfördes en skyldighet för arbetsgivaren att i sin tjänst återtaga en arbetare, borde detta motsvaras av en skyldighet för arbetaren att återgå till den anställning, som för hans räkning måst hållas vakant — och det tror jag, att arbetarna i allmänhet icke skulle vara så villiga att göra.

Vidare framhöll socialstyrelsen, att alla gällande kollektivavtal hade en mycket kort uppsägningstid. Sålunda kunde arbetsgivaren helt enkelt, när värnpliktsskyldigheten inträdde, uppsäga anställningen eller också, om han nödgades återtaga en arbetare, nästan omedelbart uppsäga och avskeda honom. Sålunda skulle den trygghet, som en lagstiftning i detta avseende skulle ge, allenast bli ett bedrägligt sken. Man kunde ju tänka sig, att en arbetsgivare skulle förbjudas att verkställa en sådan uppsägning, men då komme man särskilt illa ut vid alla arbetsföretag, som äro av en mera säsongartad beskaffenhet, t. ex. byggnadsföretag o. dyl., vilka uppnå blott en kortare varaktighet. Men även inom mera bestående företag såsom fabriker o. dyl. skulle ju konjunkturerna under loppet av några få månader kunna så minska behovet av arbetskraft, att tillfälle till arbete icke kunde beredas en återvändande värnpliktig.

Jag tror, herr talman, att det finns fullgoda skäl för första lagutskottets avstyrkande utlåtande, och jag ber att få yrka bifall till detsamma.

Herr Winberg: Greve Spens försökte imponera på oss genom att meddela, att en socialdemokratisk regering år 1925 förklarar, att det inte var möjligt att göra någonting. Ja, det är allt märkvärdigt vad det är bra ibland att ha

*Om
förbud mot
värnpliktigas
skäljande från
arbete eller
tjänst.
(Forts.)*

Om
förbud mot
väärplikligas
skiljande från
arbete eller
tjänst.
(Forts.)

en socialdemokratisk regering, när man vill slå ned frågor, som det har sina svårigheter att lösa! Men på mig imponerar detta inte alls, och jag ser saken sådan den är.

När man såväl nu som ofta annars kommer med socialstyrelsens och andra myndigheters uttalanden, måste jag vidare säga, att det är så ofantligt bra att krypa bakom de där myndigheternas yttranden, när man skall anställa sådana här massmord på vissa reformprojekt. Om det däremot någon gång händer — vilket det emellertid mycket sällan gör — att myndigheternas utlåtanden gå i annan riktning, är deras auktoritet ingalunda så stor som vid sådana här tillfällen.

Nu var det emellertid närmast med anledning av herr Åkermans anförande, som jag begärde ordet. Han hade säkerligen inte kommit att tänka på, huru farligt — för att inte säga revolutionärt — hans uttalande var. Man får nämligen inte, om man är anhängare av parlamentarismen, säga, att en reform, som man i och för sig erkänner vara riktig, är olöslig. Ty vart leder detta? Jo, det är det värsta underbetyg, som man överhuvud taget kan lämna åt en lagstiftande församling, att den inte skulle kunna tillvarataga varje legitimt intresse. Om man å ena sidan säger såsom herr Åkerman i början av sitt anförande, att det skulle vara synnerligen berättigat och på sin plats, om man kunde åstadkomma en sådan här reform, men å andra sidan anser, att frågan är olöslig, hur skall folket då resonera, om det får klart för sig, att denna reform är befogad och nödvändig men att riksdagen inte kan lösa den? Jag överlåter åt det ärade auditoriet att draga ut konsekvenserna av detta, för att jag inte skall bli beskylld för att bedriva antiparlamentarisk propaganda här i kammaren. Men jag måste säga, att sådana här frågor inte få vara olösliga. I så fall har man avgivit sin egen inkompetensförklaring. Man är ju överens om på vissa håll, att detta är en fråga, som verkligen borde kunna lösas. Att det är svårigheter vid genomförandet ligger i öppen dag, men så under isen är väl inte vår lagstiftande församling ännu — den kanske kommer att bli det i framtiden — att den inte kan lösa en sådan fråga. Men naturligtvis är det på det sättet, att det är viljan som inte finns.

Då måste jag dock säga, att uttalandet om att reservationen skulle vara ett slag i luften, blir också en motsägelse, ty den som tidigare varit med om att reservera sig, erkänner därigenom, att han vid det tillfället riktat ett slag i luften. Frågan har ju inte förändrats sedan dess, och om det då var anledning att intaga den ståndpunkten, så är det anledning att göra det fortfarande.

För övrigt, hur skola vi överhuvud taget komma någonstans, om vi inte ha så pass mycket mod och kurage, då det gäller en fråga, som vi säkerligen erkänna är riktig, att vi kunna vidhålla kravet på en lösning. Tänk dessa ålderdomssymptom! Man tröttnar och säger: det tjänar ingenting till; vi få ge oss. Detta är det farligaste, som överhuvud taget kan tänkas för dem som skola företräda reformkraven och arbetarklassens intressen.

Då jag alltså, ehuru jag inte har någon översvinnligt hög tanke om våra dagars lagstiftande församlingar, ännu icke kunnat komma på det klara med att vi äro så oförmögna att lösa förekommande problem, att vi inte skulle kunna lösa det förevarande, och då det är nödvändigt att man påpekar för den lagstiftande församlingen, att det är dess skyldighet att lösa sådana problem och då man från vissa håll är ganska överens om att här föreligger ett krav, som är legitimt, anser jag, att det är självklart, att då man pålägger de unga männen så tunga krav, som man gör genom de militära bördorna, så skola de åtminstone befrias från det extra plus till dessa bördor, som ligger i att de måste gå arbetslösa i månader, då de lägga av militärrocken, därför att de mot sin egen vilja ryckts från sitt arbete till det militära livet.

Med dessa synpunkter, herr talman, är det självklart, att jag förenar mig med dem som yrka bifall till motionen.

*Om
förbud mot
värnpliktigas
skiljande från
arbete eller
tjänst.
(Forts.)*

Herr Östergren: Herr talman! Det har särskilt av greve Spens framhållits, vilka stora svårigheter, som skulle uppstå, om man stadfäste en lag, som förbjöde arbetsgivaren att skilja en värnpliktig från hans tjänst under värnpliktens utövande och bestämde, att han skulle hålla dessa arbetares platser vakanta under värnpliktstiden. Jag betvivlar riktigheten av detta. Jag tror, att dessa svårigheter äro mycket väl överkomliga. Om man nämligen tar arbetare som vikarier under den värnpliktiges tjänstgöringstid, och dessa vikarier äro medvetna om att de ha sitt arbete endast under den tid, deras företrädare äro ute i tjänstgöring, tror jag, att de anförda svårigheterna skulle i mycket stor utsträckning eller t. o. m. i hela sin vidd kunna lösas, så att de värnpliktiga kunde återfå sitt arbete. På grund av den tveksamhet, som riksdagen är efter år intagit, ha, skulle jag tro, många arbetsgivare just med stöd av denna riksdagens hållning utnyttjat dessa avskedanden kanske i större utsträckning, än annars skulle varit fallet.

Vid regementena uttagas bland de värnpliktiga underbefälsämnena, som få sin värnpliktstjänstgöring förlängd genom denna extra utbildning. Man kan särskilt vid dessa tillfällen observera, att det då ofta kommer framställningar till regementena, att om den värnpliktige skall fullgöra detta nya uppdrag, så måste arbetsgivaren skilja honom från hans anställning o. s. v. Det är ju de bäst ansedda bland de värnpliktiga, som uttagas till befäl, men de skola ytterligare hotas med straffet att avskedas, om inte regementschefen eller inskrivningsrevisionen befriar dem från detta uppdrag. Även detta anser jag vara ett starkt skäl för att riksdagen gör vad den kan för att skydda dem, som riksdagen genom sina föregående värnpliktsbeslut har ålagt att fullgöra denna skyldighet.

Det gäller ju inte nu att lösa frågan, utan det gäller att antaga ett förslag om förnyad utredning, och den utredningen får gå in för att undersöka, om det finns någon möjlighet att lösa problemet. Förslaget kommer ju först efter utredningen in på riksdagens bord för avgörande om det kan antagas eller inte, och med en god utgångspunkt från utredningsmännens sida tror jag det skall finnas möjlighet att lösa denna fråga på ett tillfredsställande sätt.

Jag vidhåller mitt förra yrkande.

Greve Spens: Endast ett par ord i anledning av den siste ärade talarens yttrande. Jag sade inte, som han tydligen har trott, att arbetsgivarna i fabriker skulle bli strandsatta, om de skulle anställa vikarier för de värnpliktiga under deras tjänstgöringstid. Jag nämnde, att vid arbetsföretag, som ha mycket kort varaktighet, såsom byggnadsföretag, skulle det inträffa, att dessa arbeten mången gång upphört att existera, när arbetaren ryckte ut från sin värnpliktstjänstgöring, och att han därför inte kunde återtagas, och jag sade också, att vid mera bestående företag, såsom fabriker och dylikt, kunde konjunkturerna under loppet av några månader så minska behovet av arbetskraft, att tillfälle till återgång inte kunde beredas en återvändande värnpliktig. Detta är ju någonting helt annorlunda.

I övrigt anser jag inte, att talaren sade någonting, som behöver bemötas.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta motionen.

Om
förbud mot
värnpliktigas
skiljande från
arbete eller
tjänst.
(Forts.)

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Samuelson* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr statsrådet *Johansson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 88, angående förstärkning av tionde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Om ändring
i 7 § lagen
om allmänna
arvsfonden.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående ändrad lydelse av 7 § i lagen om allmänna arvsfonden.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 7, hade herr *Ekman* hemställt, att riksdagen ville för sin del besluta, att 7 § i lagen den 8 juni 1928 om allmänna arvsfonden skulle erhålla den ändrade lydelse, som i motionen angivits.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Ekman**: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som här föreligger, är av beskaffenhet, att den på ett mycket kännbart sätt ingriper i det privata livet. I 7 § i lagen om allmänna arvsfonden stadgas nu, att om det befinnes, då dödsfall inträffar, att ingen annan arvinge finnes än fonden, d. v. s. om det finnes endast kusiner eller avlägsnare släktingar, så att medlen skulle tillfalla fonden, då skall detta hos rätten anmälas, och så nämner rätten, när sådan anmälan sker, utredningsman i boet.

Nu kan det emellertid hända, att den avlidne genom testamente förordnat om all sin egendom, så att allmänna arvsfonden icke har någon rätt i boet. I alla fall står det här i paragrafen, att rätten *skall* förordna boutredningsman. En sådan har ju att taga hand om hela boet och intränga i de privata angelägenheterna inom stärbhuset. Det kan ju naturligtvis inte vara meningen, att staten på det sättet skall ingripa i ett dödsbo, när staten inte har den ringaste rätt i boet, men det har visat sig, att denna bestämmelse föranlett tvekan, så att i vissa fall domstolarna, oaktat arvsfonden icke haft någon rätt i boet, likväl förordnat boutredningsman, fastän sådan varit utsedd i testamente. Jag

har själv kännedom om ett sådant fall. Rådsturätten i Uppsala förordnade boutredningsman, och man måste gå till hovrätten och klaga för att få beslutet upphävt och få den boutredningsman, som var utsedd i testamentet. För att nu inte sådana misstag skola äga rum, har jag föreslagit, att man skulle göra ett tillägg till 7 § i lagen av innehåll att rätten icke skall nämna boutredningsman, när den avlidne i testamente, varigenom han förordnat om all sin egendom, själv utsett boutredningsman.

Nu är förhållandet, att lagberedningen stannat vid detta spörsmål och i motiven till lagen uttalat, att det utan särskilt stadgande syntes uppenbart, att där allmänna arvsfondens rätt till arv vore utesluten genom testamente, sådan där boutredningsman icke borde av rätten förordnas; men trots det att lagberedningen i motiven till lagen sagt detta, ha likväl, såsom utskottet konstaterat i sitt yttrande, flera av våra domstolar begått detta misstag. Om jag inte är illa underrättad, har en så förnämlig domstol som Stockholms rådhusrätt till en början gjort på samma sätt och utnämnt utredningsman i boet, trots att sådan var utsedd i testamente fastän arvsfonden icke hade något att få. Utskottet säger, att av uppgifter, som utskottet inhämtat dels från kammaradvokatfiskalsämbetet och dels från vissa av våra större underdomstolar, framgår, att även om man på sina håll strax efter lagens ikraftträdande varit tveksam om paragrafens tolkning och som följd därav stundom förordnat boutredningsman, oaktat förefintligheten av giltigt testamente, man numera allmänt tillämpar de principer, som av utskottet förut utvecklats, d. v. s. att det skulle vara självklart, att rätten icke skall förordna boutredningsman.

Jag är inte riktigt säker på att denna riktiga tolkning verkligen slagit igenom hos domstolarna, allra helst som ju lagtexten alldeles tydligt säger, att utredningsman *skall* förordnas, utan att något undantag göres. Det är alldeles nödvändigt, att man får en enhetlig praxis över hela landet, och den åstadkommes allra lättast genom ett tillägg till stadgandet i lagen.

Nu kan man invända, att ett sådant testamente, varigenom utredningsman av den avlidne själv förordnats, kan vara ogiltigt och att således vid klander testamentet upphäves och arvsfonden får rätt i boet, i vilket fall ju rätten skall utse utredningsman. Men jag har i min motion påpekat, att rätten är skyldig att insända testamentet till kammaradvokatfiskalen, och finner han att det bör klandras, så väcker han klander och anhåller naturligtvis, att i detta undantagsfall utredningsman skall av rätten förordnas. Det tycker jag är den enklaste vägen att lösa denna fråga.

Jag har ingenting att erinra mot utskottets tolkning av paragrafen, men jag fruktar, att när frågan nu är väckt, så kommer det, om man avslår förslaget, att draga den slutsatsen, att nu skola domstolarna, såsom de i vissa fall förut gjort, alltid förordna utredningsman, även om detta enligt riktig tolkning icke borde ske.

Herr talman! För att vara säker om att misstag icke vidare komma att begås, tillåter jag mig att yrka bifall till motionen. Jag hemställer sålunda, att kammaren måtte besluta följande:

Lag angående ändrad lydelse av 7 § i lagen om allmänna arvsfonden.

Häriigenom förordnas, att 7 § i lagen om allmänna arvsfonden skall hava följande ändrade lydelse: ... och därefter skulle då paragrafen givas den ordalydelse, som finnes upptagen i min motion.

Herr Åkerman: Herr talman! Det är ju så, att motionären har inte yrkat någon ändring i sak i denna paragraf utan endast fäst uppmärksamheten på att enligt hans förmenande skulle paragrafen i dess nuvarande avfattning vara i viss mån otydlig. Jag vill säga, att jag kan inte fatta, att man kan missförstå denna paragrafs innebörd, och jag tycker verkligen, att det är för-

*Om ändring
i 7 § lagen
om allmänna
arvsfonden.
(Forts.)*

Om ändring
i 7 § lagen
om allmänna
arvsfonden.
(Forts.)

vånande, att domstolarna i ett och annat fall kunnat tolka den oriktigt. Att på den grund göra ett förtydligande kan nu naturligtvis inte ifrågakomma, så som saken nu ligger, och i varje fall är jag övertygad om att kammaren icke är benägen att utan ingående prövning godtaga en här framlagd lagtext av motionären. Det är, som jag sagt, alldeles obehövt, ty det bör inte kunna uppstå någon tvekan om lagrummets innebörd. Det har ju också visat sig, att domstolarna nu allmänt tillämpa paragrafen riktigt.

Vad nu de misstag beträffar, som äro gjorda, har jag redan sagt, att jag är förvånad över dem, och det är underligt, att de kunnat ske, ty jag tycker för min del, att en domstol bör väl inte förordna en sådan här utredningsman, utan att ha varit i någon kontakt med dödsboet och hört hur förhållandena äro. För min del tror jag, att de flesta domstolar, ifall det gällde att förordna utredningsman, skulle fästa mycket stort avseende vid de förslag och önsknin- gar, som kunna framkomma från dem som äro intressenter. En sådan liten konversation, som oftast sker i telefon, bör kunna undanröja alla anledningar till missförstånd.

Alltså: saken ligger så till, att det finns nu inte någon farhåga för att inte domstolarna skola rätt tolka paragrafen. Då därtill kommer, att lagen verk- ligen, åtminstone enligt min mening, redan är så tydlig, som man kan önska, får jag uttala min förhoppning, att lagutskottets förslag blir bifallet, och yrkar bifall till detsamma.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yr- kats dels att vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Ekman*, att riksdagen skulle för sin del antaga följande

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 7 § i lagen om allmänna arvsfonden.

Härigenom förordnas, att 7 § i lagen om allmänna arvsfonden skall hava följande ändrade lydelse:

7 §.

Finnes, då dödsfall inträffar, ej annan arvinge än fonden, skall det hos rät- ten anmälas av den, som har boet i sin vård, och nämne rätten, när sådan an- mälan sker eller förhållandet eljest varder kunnigt, utredningsman i boet, utan så är, att den avlidne i testamente, varigenom han förordnat om all sin egendom, själv utsett boutredningsman. Prövas av rätten utsedd boutredningsman ej vara lämplig för uppdraget, varde han av rätten entledigad.

Det åligger kammaradvokatfiskalsämbetet att övervaka, att av rätten utsedd boutredningsman behörigen fullgör sina skyldigheter.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och för- klarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägan- de ja besvarad.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion angående ändrad lydelse av 2 § i lagen om allmänna arvsfonden; och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1911 om vissa aktiebolag, som driva lånerörelse.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol.

Om
upphävande
av lagen om
kollektivavtal
m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 345, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Spångberg* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta, att lagen om kollektivavtal och lagen om arbetsdomstol skulle omedelbart upphävas.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Linder, Norman, Hage, Pettersson* i Hällbacken och *Hansson* i Trollhättan, vilka dock ej antytt sin mening;

2) av herr *Sigfrid Hansson*, som anförde:

»Med den år 1920 stiftade lagen om central skiljenämnd för vissa arbetsvister hade statsmakterna på ett verksamt sätt främjat de strävanden, som en lång följd av år pågått i syfte att åstadkomma en på ömsesidigt förtroende och frivilligt samarbete grundad rättsordning mellan kollektivavtalens parter. Med lagen om kollektivavtal har ett tvångsingripande skett i förhållandet mellan dessa parter, vilket på goda grunder betecknats såsom onödigt och om vars värde ur arbetsfredens och rättsordningens synpunkt meningarna alltjämt äro mycket delade.

I motsats till vad motionärerna gjort gällande har under den relativt korta tid, som sistnämnda lag ägt bestånd, tillräcklig erfarenhet om dess verkningar icke kunnat vinnas. Av de 87 mål, som handlagts vid arbetsdomstolen, har flertalet haft avseende å äldre rättsförhållanden och skulle säkerligen i många fall, därest kollektivavtalslagen och arbetsdomstolslagen icke funnits, ha gjorts till föremål för centrala skiljenämndens prövning i enlighet med av parterna upprättade skiljeavtal. Det förhåller sig ju nämligen så, att kollektivavtalslagen äger tillämpning endast beträffande avtal, vilka slutits efter det lagen trädde i kraft, d. v. s. efter den 1 januari 1929. Det stora flertalet tvister, som hänskjutits till arbetsdomstolen, har av allt att döma gällt äldre avtal.

Ett bifall till motionärernas hemställan borde, enligt min mening, åtföljas av ett återupplivande av lagen om central skiljenämnd för vissa arbetstvister. Motionärerna ha emellertid icke beaktat behovet av ett sådant organ för s. k. rättstvisters slitande. Och då i utskottet icke funnits resonans för tanken på en återgång till den ordning i lagstiftningshänseende, som var rådande före kollektivavtalslagens och arbetsdomstolslagens tillkomst, har jag icke kunnat förorda bifall till den föreliggande motionen.»

Herr **Norman**: Herr talman! Till detta utlåtande är fogad dels en av herr *Sigfrid Hansson* avgiven reservation, som är motiverad, och dels en blank reservation av de övriga socialdemokratiska ledamöterna inom utskottet. Detta förhållande har givit anledning till vissa misstolkningar om att här skulle kanske försiggå en sprickbildning inom det socialdemokratiska partiets riksdagsgrupp. Det är därför motiverat att här klarlägga det rätta sammanhanget i denna fråga.

Jag skall inte gå in på någon principdebatt om kollektivavtalslagen som

Om
upphävande
av lagen om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

sådan. Den debatten utfördes ju och genomfördes så grundligt, då lagen antogs 1928. Jag skall i stället erinra om läget vid förra årets riksdag, då det förelåg samma motion från kommunisterna, som nu i år är föremål för lagutskottets utlåtande och hemställan, men därjämte också ett par socialdemokratiska partimotioner, däri vi yrkade, att riksdagen skulle besluta om kollektivavtalslagens och lagens om arbetsdomstol upphävande och därjämte vidtaga de ändringar i vissa fall i andra lagar, som därav skulle föranledas, framför allt då besluta om att återupprätta lagen om den centrala skiljenämnden. I den motionen lika väl som i den reservation, som då bifogades lagutskottets avslagsyrkande, gavs det ett erkännande från vårt håll åt den »kontinuitet hos lagstiftarens vilja», som andra lagutskottets årade ordförande talade om här i debatten i fjol, då denna fråga var före, men vi ansågo, att här förelåg det starka skäl, som vägde mera.

Lagens syfte var ju att främja arbetsfreden. I motionen lika väl som i reservationen då erinrades om hurusom, under det att intressekonflikterna utkämpades mellan de olika partierna på arbetsmarknaden, hade mer och mer växt fram en tendens till fredliga överenskommelser om skiljedom i en hel del sådana stridsfrågor. Lagen skulle förtä denna verkan i samförståndets och arbetsfredens syfte, som dessa frivilliga överenskommelser sökt åstadkomma och många gånger åstadkommit. De i fackföreningarna organiserade arbetarna hade med stor kraft protesterat emot denna tvångslagstiftning på detta avtalsväsendets område, som de betraktade som en mot dem riktad klasslagstiftning. Det erinrades också om att bestämmelserna skulle verka tillkrånglande och försvårande vid avtalsuppgörelser och att lagen även därigenom skulle verka raka motsatsen till sitt syfte. Den skulle alltså enligt vår mening positivt hindra den strävan till samförstånd mellan näringslivets olika parter, som även den nu sittande regeringen gjort direkta ansatser för att främja, ansatser som ju hälsats med glädje från vitt skilda kretsar här i landet, minst lika stor, kanske, som den som kommunisterna i sin motion kunde åberopa, att herr von Sydow givit uttryck åt beträffande kollektivavtalslagens tillkomst.

Dessa skäl anse vi fortfarande vara bärande för kravet på avskaffande av dessa lagbestämmelser, men vi ha alltså samma mening som framfördes i fjol, att det då gäller att också återställa den gamla ordningen i lagstiftningshänseende, som gällde före 1929, alltså framför allt ett återupprättande av lagen om den centrala skiljenämnden. Hade det nu i år inom utskottet funnits resonans för dessa linjer, då hade ju utskottet kunnat begagna sin motionsrätt till att framföra dessa krav samtidigt med att de gick in för ett bifall till motionen, och då hade det naturligtvis bland socialdemokraterna inom utskottet icke rått någon som helst tvekan om hur vi skulle handlat. Vår ståndpunkt är alltså — jag ber att få understryka det ännu en gång — alltså oförändrad, såväl de fem socialdemokraternas inom utskottet, som reserverat sig blankt, som, enligt vad man kan utläsa ur herr Sigfrid Hanssons reservation, även hans ståndpunkt. Jag har särskild fullmakt från herr Linder att nu utsäga detta, då han icke själv har tillfälle att vara närvarande i kammaren, och jag tror att jag utan särskild fullmakt kan utsäga detsamma å en enhällig socialdemokratisk riksdagsgrupps vägnar. Vi fem, som ha avgivit endast en blank reservation, ha helt enkelt icke känt något behov av att skriva någonting ytterligare i denna sak, när vi icke därmed kunde motivera ett positivt yrkande.

Efter denna kollektiva deklARATION, om jag så får säga, skall jag be, herr talman, att också få ge en mera personlig. Jag hade icke den äran att representera det socialdemokratiska arbetarpartiet i denna kammare, när denna lagstiftning genomfördes. Jag har heller icke haft fackföreningsmannens möjlighet att följa ärendets förhistoria. Jag är därför icke fullständigt bekant

vare sig därmed eller med lagens innehåll i alla dess detaljer. Men för mig är det självklart, att en lagstiftning, som mötes av så överväldigande misstro från den ena parten, som här har skett, och i ett land, där intressekonflikter om själva kollektivavtalsprincipen kunnat taga sig så skrämmande uttryck som de gjorde i fjol i Södra Mörekonflikten, i betänkelig grad saknar den folkpsykologiska rättsgrund, den förankring i rättsmedvetandet, som måste föreligga för att lagstiftaren skall stå på säker mark.

Såsom frågan nu föreligger, har jag, herr talman, intet yrkande, och vid röstning i frågan måste jag också intaga den otrevliga ståndpunkten att nedlägga min röst.

Herr Winberg: Herr talman, mina herrar! Vid behandlingen av frågan om kollektivavtal och arbetsdomstol i denna kammare för två år sedan utspann sig som bekant en mycket lång debatt. Bland andra yttrade sig herr Sandler till sist på följande sätt: »Hur än utvecklingen kommer att gestalta sig, om den period, som nu stundar, blir längre eller kortare, så måste den tid komma, då dessa angelägenheter få lov att läggas till rätta igen. Det är ur alla möjliga synpunkter att hoppas, som jag sade, att vi icke skola behöva vänta alltför länge på den tidpunkten.»

Det var bland annat i syfte att kunna förverkliga denna av herr Sandler uttalade önskan, som vi kommunister också i år ha framfört den motion, som nu här behandlas.

Här är då till en början att märka, att vi ju förra året hade hjälp från socialdemokratisk sida genom motioner i samma riktning. I år äro vi ensamma. Jag undrar om jag tar alltför mycket fel, om jag tolkar denna omständighet såsom beroende därpå, att förra året var man fortfarande ganska från mot det parti och den regering, som framlagt detta lagförslag och genomdrivit det i riksdagen, under det att man numera återigen tycks ha börjat blicka upp mot den »vänstersamverkans» höjder, som man en tid förut icke så synnerligen intresserat sig för. Det är väl kanske de förpliktelser, som ett återknyttande av dessa förbindelser lägger på socialdemokraterna, som gör att de icke följt motionärerna i denna fråga i år.

Emellertid måste jag säga, att när jag återkallar i minnet den debatt, som förekom här för två år sedan, med dess rätt så skarpa uttalanden rörande denna lagstiftning, som då fälldes, och jag i dag hör socialdemokraternas representant förklara, att han icke har något yrkande att framställa, och att man vid en eventuell votering måste komma i den obehagliga ställning att nedlägga sin röst, måste jag säga mig, att tiden rider ofantligt fort.

Jag skall inte trötta med att dra fram något längre uttalande från den debatt, som fördes för två år sedan. Jag skall endast tillåta mig ett par tre små axplock.

Herr Thorberg yttrade bland annat, att det är ett »dråpslag mot själva kollektivavtalets tillvaro, som man riktar genom denna lag».

Herr Möller förklarade, att denna lag kommer att »stämplas såsom en sämre klasslag» — märk väl en sämre klasslag!

Herr Sigfrid Hansson karakteriserade den dåvarande regeringens uppträdande i detta ömtåliga ämne genom att citera ett uttalande av den tyske rikspresidenten, då han förklarade, att han kände sig »som en oxen i en porslinsbutik» — för övrigt en karakteristisk av regeringens uppträdande på ett ömtåligt område, som är mycket träffande.

Jag skall inte gå vidare i denna axplockning. Jag skulle kunna hålla på länge än, men jag tror det är onödigt, ty vi veta alla, med vilken bestämdhet man då från socialdemokratiskt håll förklarade, att det mest olyckliga, som överhuvud taget kunde tänkas, var genomförandet av en dylik lagstift-

*Om
upphävande
av lagen om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Om
upphävande
av lagen om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

ning vid det tillfälle, som då förelåg. Lagstiftningen i fråga var obehövlig, och den komme att verka skadlig.

Jag skall i förbigående tillåta mig att också erinra om en annan sak, som visar hur fort omvändelsen kommit från socialdemokratiskt och reformistiskt fackföreningshåll. Herr Reuterskiöld framhöll i den nämnda debatten för två år sedan som argument för den ståndpunkt han intog — han kunde nämligen inte ansluta sig till utskottsförslaget, utan yrkade återremiss till utskottet — hur verkningsslös en dylik lagstiftning verkligen skulle kunna tänkas bli, och som han väl räknade med att den skulle komma att bli, därest landsorganisationen exempelvis skulle underlåta att begagna den rätt, som den genom lagen fick att föreslå ledamöter i domstolen. Detta var, såvitt jag kan förstå, en ganska tydligg invit till landsorganisationen, hur den borde uppträda för att få denna av den själv så kraftigt utdömda lagstiftning satt ur funktion. Det visade sig emellertid, att landsorganisationen sannerligen icke var av det stridbara kynne, som herr Reuterskiöld vid detta tillfälle förutsatte.

Emellertid är det, som sagt, högst märkvärdigt vad lojaliteten har gått hela den svenska arbetarklassen i blodet. Enligt mitt förmenande är detta egentligen den svenska arbetarklassens största fel, och framför allt ledningens för den svenska arbetarklassen största fel. Den har en så överväldigande lojalitet, att en lag kan genomdrivas mot dess bestämda vilja, vilken den själv karakteriserar såsom skadlig för hela landet, och som den motarbetar, men när den väl har genomförts, så resignerar man — om av trötthet eller av något annat, lämnar jag därhän. Det är sannerligen icke det stridshumör, som skall hjälpa arbetarklassen att erövra vidare positioner i dess kamp, det måste man säga. Och man kan endast beklaga denna klass, som har ledare behäftade med sådana ålderdomskrämpor, som det gång efter annan framgår, att den svenska arbetarklassen i alla fall har.

Nu skall jag naturligtvis icke taga upp någon längre debatt, ty det är alldeles onödigt. Jag endast konstaterar, att denna lagstiftning på det mest kraftiga sätt utdömdes inte bara av landsorganisationens ledande män, utan av alla det socialdemokratiska partiets representanter i riksdagen, när frågan först förelåg. Jag återupplivar endast i minnet, vilka svartmålningar man gjorde om de faror, lagen skulle innehålla, och hur man försäkrade, att den svenska arbetarklassen aldrig skulle vila, förrän man lyckats avskaffa denna »sämre klasslag», för att använda herr Möllers beteckning på lagstiftningsförslaget i fråga. Jag konstaterar vidare, att omedelbart efter att denna lag genomförts, så böjde man sig lojalt från den fackliga ledningens sida och föreslog ledamöter i domstolen till samarbete med de övriga. Man har på allenast två år kommit dithän, att man i dag går tillsammans med de borgerliga för att yrka avslag på den framförda motionen — i realiteten nämligen — ty man kan inte komma med ett yrkande i frågan, och man förklarar, att man kommer att avhålla sig från att rösta.

Mina herrar! Man kan inte säga, att utvecklingen går sakta, när man kan konstatera någonting sådant. Emellertid håller jag före, att inom den organiserade arbetarklassen är uppfattningen om denna lagstiftnings skadlighet lika levande och kraftig i dag som för två år sedan. Det föreligger sålunda inte någon omkastning bland de breda lagren av våra arbetare, endast ett trötthetssymtom, som kommit till synes bland ledarna. För min del är jag fortfarande, herr talman, av samma uppfattning som kommit till synes bland annat i de uttalanden, som jag här citerat från debatten vid denna frågas behandling för två år sedan, att denna lagstiftning icke allenast är obehövlig utan skadlig. Den är en pregnant klasslag.

När man nu bland annat från herr Sigfrid Hanssons sida anför som skäl för att icke gå med på bifall till motionen den omständigheten, att om lagen

om kollektivavtal och arbetsdomstol skall upphävas, måste man återinföra de förut tillämpade bestämmelserna om den centrala skiljenämnden, måste jag för min del säga, att detta ändå är en billig motivering för intagande av denna ståndpunkt i frågan. Ty nog må man väl vara överens om, att skulle riksdagen i dag besluta upphäva lagen om kollektivavtal och arbetsdomstol, så lär det väl inte dröja länge, förrän de för lugnet i samhället intresserade makterna komma till riksdagen med förslag om inrättande av en dylik central skiljenämnd. Och även om så skulle vara, att ett sådant förslag inte skulle kunna komma till innevarande riksdag, vill jag endast erinra om, att dylika skiljenämnder ha funnits och finnas tillkomna på de båda parternas initiativ, utan att lagstiftningen och riksdagen behövt lägga sig i den saken. Och jag anser för min del till och med, att det är det naturligaste och riktigaste tillvägagångssättet. I den mån skiljenämnderna skola verka gagnande på detta område, anser jag, att de ha största pondus och vinna största förståelse från båda parternas sida, om de tillkommit genom medverkan från parterna själva, utan att behöva blanda lagstiftningen och Kungl. Maj:ts in i dessa angelägenheter.

Detta argument finner jag alltså på intet sätt vara av den vikt, att det skulle motivera ett avslag på den föreliggande motionen.

Herr talman, jag finner sålunda alla skäl allt fortfarande tala för de krav, som framförts i motionen, till vilken jag följaktligen hemställer om bifall.

Herr Westman: Herr talman! De båda föregående ärade talarna ha erinrat om det motstånd, som från den organiserade arbetarklassens sida trädde i dagen, när denna lag antogs för två år sedan. För min del gjorde jag i den debatt, som då hölls, gällande, att den misstro, som låg bakom detta motstånd, var ogrundad, och jag uttalade den förhoppningen, att när denna lag hade kommit ut i det verkliga livet och fått göra sina verkningar kända, skulle denna misstro så småningom försvinna. Jag bibehåller alltjämt denna förhoppning.

Här har emellertid nu i dag ånyo kommit till uttryck en önskan att denna lag inte skall finnas till. Vilken ståndpunkt skall man intaga till den kritik mot lagen, som här har framförts av tvenne talare?

I den mån dessa talares ståndpunkt bestämmes av förutfattade meningar, är det givet, att man inte kan fästa särdeles stort avseende vid densamma. Icke heller kan man känna sig bevekt att gå lagens motståndare till mötes, när de som skäl för dess avskaffande anföra den synpunkten, att det skulle vara oberättigat att utsträcka rättsordningen till det område av den mänskliga sammanlevnaden, som denna lagstiftning avser. Den svenska staten måste förbehålla sig att hävda rättens värde här liksom på andra områden inom det borgerliga samhället.

Men däremot ställer sig saken helt annorlunda, därest från det ena eller andra hållet kan göras gällande, att vid lagens tillämpning ha kommit i dagen erfarenheter, som visa att lagen är behäftad med fel och ofullkomligheter, att den inte verkar rättvist och att den inte främjar det syfte, som lagstiftaren uppställt vid dess antagande, nämligen att främja arbetsfreden. För min del är jag villig att i fråga om denna lag som i fråga om alla andra lagar fästa allt avseende vid argument av den sist berörda beskaffenheten. Jag ber att få försäkra både motionärerna och reservanterna, att de skola finna ett villigt och öppet öra för en kritik, som lägges efter dessa linjer.

Emellertid har ju, som herrarna se av utskottsbetänkandet, i den reservation, som där förekommer och som är motiverad, uttalats, att för närvarande erfarenheter icke ha samlats av den art och av den omfattning, att de kunna utgöra en anledning att taga i övervägande att avskaffa lagen.

Om
upphävande
av lagen om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Om
upphävande
av lagen om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Med stöd av vad jag anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Möller: Herr talman! Jag skall endast tillåta mig att säga några få ord. Jag, som väl anses tillhöra »den ålderdomssvaga ledningen» för den svenska arbetarklassen, kan väl inte vara annat än tacksam, när herr Winberg erbjuder sin ungdomsfriska och livskraftiga ledning i utbyte. Emellertid vill jag nämna, att den socialdemokratiska riksdagsgruppen i följande motionerade om denna lags avskaffande. Då hade nyval skett på hösten 1928. Det är visserligen sant, att vi inte i och för sig hade någon anledning att hoppas, att den riksdagsmajoritet, som skapades genom dessa nyval, skulle tillmötesgå våra önskemål på denna punkt. Men sedan det efter nyvalen i alla fall är konstaterat, att den riksdagsmajoritet, som nu finns, inte vill biträda yrkandena om lagens avskaffande, så finns det efter vår uppfattning inte någon anledning att för varje riksdag under samma riksdagsperiod med en fullständigt oförändrad sammansättning av riksdagen ställa precis samma yrkande, därest inte under tiden något nytt har inträffat. Nu har ingenting nytt inträffat, därför nämligen att arbetsdomstolen ännu icke haft att pröva mål, som grunda sig på tvister rörande avtal, som äro slutna under den nuvarande kollektivavtalslagens giltighetstid. De tvister, som ha varit hänskjutna till arbetsdomstolen hittills, ha gällt avtal enligt äldre rätt.

Detta gör, att för vår del ha vi ingen lust att bara därför att kommunisterna ställa yrkandet i denna kammare följa dem. Vi tycka för vår del, att det skall finnas något förnuft även i riksdagsarbetet.

Herr Winberg: Herr talman! Jag begärde närmast ordet med anledning av att det befunnits att det yrkande, som jag ställde, måste ändras. Men eftersom jag nu har ordet, skall jag be att få säga några ord med anledning av herr Möllers uttalande. Herr Möller ansåg det naturligt, att socialdemokraterna motionerade förra året, därför att det då varit nyval, och man ville pröva, hurvida den nya riksdagen hade en annan uppfattning än den gamla. Till detta måste jag säga, att socialdemokraterna ju knappast kunnat räkna med någon ändrad ställning på grund av att partiet hade förlorat 14 eller 15 mandat. Det skulle då möjligen vara därför att kommunisterna ökat med fyra mandat! I varje fall finner jag det vara fullkomligt meningslöst att räkna med att ställningen skulle vara en bättre, när man förlorat ett flertal mandat. Det skälet finner jag alltså vara något egendomligt.

Vidare säger man, att denna lag inte verkat tillräckligt länge. Ja, men jag trodde att det var allvar i den skarpa förkastelsedom, som man fällde här redan för två år sedan. Eller var det så, att man inte penetrerat denna fråga ordentligt, innan man gjorde dessa uttalanden? Ty var det så, att man var fullkomligt övertygad om, att denna lag icke var vare sig önskvärd eller nyttig, förefaller det mig något underligt, då man säger, att denna lag måste verka en tid för att man skulle kunna bedöma, hurvida den verkligen är sådan, som man gjorde gällande, när vi då behandlade frågan i riksdagen.

Mina herrar! Om vi gjorde det tankeexperimentet att t. ex. riksdagen stiftade en lag att envar ledamot, som röstade mot regeringen, skulle häktas, undrar jag om någon människa skulle anse det vara klokt eller förnuftigt att invända, att denna lag inte har verkat så länge, att vi sett verkningarna av densamma. En sak som man är fullt på det klara med, behöver man inte se verkningarna av. Det förstår man ändå.

Sist förklarade herr Möller, att socialdemokraterna icke äro färdiga att åter rösta för lagens upphävande därför att kommunisterna motionerat i år. Nej,

det äro socialdemokraterna inte. Men däremot trodde jag att socialdemokraterna hade någon skyldighet att draga konsekvenserna av sitt eget uppträdande endast för ett år sedan. De tyckas emellertid nu inte taga någon hänsyn till det. Men å andra sidan kan jag inte förstå, varför socialdemokraterna ovillkorligen skola yrka avslag på en fråga, därför att den framföres av kommunisterna. Är det ett sådant primitivt ståndpunktstagande man från den sidan praktiserar, då har man all anledning att beklaga sig över den intelligens som därvidlag råder.

Vad slutligen beträffar mitt yrkande har jag erfarit, att herr talmannen icke kan ställa proposition på detsamma. Jag skall därför be att få återtaga detta yrkande, och hemställer nu om återremiss till utskottet, på det att utskottet må formulera en skrivelse till Kungl. Maj:t om den ifrågavarande lagens upphävande.

Herr Lindley: Herr talman! Visserligen kan det vara sant, vad här har påpekats, att den kommunistiska framstöten i denna fråga inte är så ärligt menad, utan mera avsedd att utgöra en demonstration. Jag är å andra sidan också fullt övertygad om, att den av herr Sigfrid Hansson framförda reservationen är fullt riktig, ty säkerligen är det så, att om denna lag upphäves, eller om det finnes möjlighet att få lagen upphävd, skulle vi behöva den centrala skiljedomstolen för att gripa in, då vi dit skulle hänskjuta alla de eventuella tvistefrågor, som kunna uppstå. Genom den nya lagens tillkomst ha nämligen de bestämmelser, som förut funnits om enskilt skiljedomsförfarande och dylikt, helt och hållet strukits. Alltså måste man försöka få fram ett sådant organ på nytt. Jag tänker nu, att orsaken till att man på kommunistiskt håll icke har fört fram också den sidan av frågan, utan endast yrkandet om lagens upphävande, förmodligen är den, att kommunisterna icke törs göra det. Det skulle möjligen kunna betraktas såsom en högeravvikelse, om de skulle begära någonting sådant som en central skiljenämnd för att lösa tvistefrågorna.

Trots vad som sålunda här har blivit sagt, finner jag det likväl nödvändigt, att man från fackföreningshåll tydligt och klart säger ifrån, att vi icke alls äro tillfredsställda med denna lag. Det är inte sant, vad herr von Sydow sagt i en artikel i de danska arbetarorganisationernas tidskrift, där han nämligen uttalat, att arbetsdomstolen redan förvärvat sig förtroende även bland fackföreningsfolket, vilket skulle framgå av det stora antal mål, i vilka arbetarna äro käreande.

Om jag skall ta den sista frågan först, så vill jag noga betona, att antalet mål i detta fall ingenting säger. Det är ju så, att arbetarparten är tvingad att gå till denna domstol. Det är ju den enda utvägen. Centrala skiljedomstolen har upphört att fungera, och möjligheten att vidtaga direkta åtgärder för att få rättelse är kringskuren eller helt och hållet borttagen. Alltså måste arbetarna hänskjuta sina tvistefrågor till arbetsdomstolen. Detta bevisar alls ingenting beträffande förtroendet, ty det är helt enkelt en tvångssak för arbetarnas vidkommande.

Vi ha verkligen den uppfattningen, att denna lagstiftning är en klasslag. Punkt och slut. Den är ingenting annat. Dess största styrka ligger på arbetsgivarsidan, emedan den gagnar arbetsgivarna till nackdel för arbetarna.

Jag skall försöka dra fram ett fall, då herr Westman så starkt önskade få veta, huruvida det fanns några sådana saker att anföra, som kunde övertyga honom om lagens skadlighet. Jag skall försöka dra fram ett fall, som helt nyligen inträffat, utan att därför vidröra någonting sådant, som herr talmannen skulle anse olämpligt. Herrarna känna väl till en konflikt, som nyligen utkämpades i Stockholms förorter, och som tilltvingade sig en mycket stor upp-

Om
upphävande
av lagen om
kollektivavtal
m. m.

(Forts.)

Om
upphävande
av lagen om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

märksamhet. Det var den s. k. busskonflikten. Det centrala i denna konflikt var, att arbetarna fått veta på förhand, att arbetsgivarna, när de slutligen skulle få fram en avtalsuppgörelse, genom den s. k. § 23 — arbetsgivareföreningens paragraf — ämnade vidtaga repressalieåtgärder mot arbetarna. Detta hade man alltså deklarerat på förhand, och saken blev följaktligen mycket svår att lösa. Det finns visserligen i alla avtalsuppgörelser en bestämmelse, som säger att inga trakasserier och sådant skola få förekomma på grund av konflikten. Denna bestämmelse infördes även i denna uppgörelse, men arbetarna voro ändå icke nöjda med detta stadgande, utan de försökte att förstärka den med den bestämmelsen, att samtliga arbetare skulle återtagas på sina förutvarande platser. Det gick igenom, och vi trodde då att saken var klar. Emellertid visade det sig att arbetsgivarna ändå sökte misstolka bestämmelsen. Med »på förutvarande platser» menar man ju att alla de, som t. ex. varit ordinarie chaufförer åter skola komma på ordinarie platser, att de som varit motorreparatörer åter skola komma på dessa platser och att de som varit tvättare åter skola komma på sådana platser. Men vid återtagningen förklarade sig arbetsgivarna äga rättighet att taga personer, som varit anställda som extra för sommarmånaderna, och placera dem på de ordinarie platserna, och samtidigt placera exempelvis dem, som under många år suttit på förarplatserna, såsom tillfälliga avbytare. Nå, denna sak måste därför hänskjutas till domstolen för avgörande. Arbetsdomstolen fällde det utslaget att arbetsgivarna hade rätt.

Det finns ingen möjlighet, må jag säga, att kunna övertyga Sveriges arbetare att detta avgörande var riktigt. Domstolen har fattat det beslutet, och jag har ingen rätt att klandra domstolen. Att arbetsdomstolen fattade sitt beslut med endast en rösts majoritet är också en sak för sig. Man ser ju huru domar kunna fällas på mångahanda sätt, och det är en hel del domar, som man kan vara tveksam inför.

Men det är icke detta, som är det avgörande. Jag skall försöka visa, varför jag anser, att denna lagstiftning är en klasslag. Under andra förhållanden, således innan denna lag kom till, vad skulle då ha inträffat? Jo, då skulle arbetarna ha tagit upp striden på nytt. Då skulle herr Westman kanske ha sagt, att det var avtalsbrott, men de voro inte avtalsbrytare enligt de bestämmelser, som då gällde. Det var således inte avtalsbrott. Vi betrakta nämligen aldrig ett avtal träffat, förrän avtalet är underskrivet. Här finns inget underskrivet avtal. Det var endast så att man kommit om sams och protokollfört en sak. Enligt arbetsavtalslagen däremot äro, så snart man kommit överens, arbetarna bundna till händer och fötter redan på förhand och skoningslöst underkastade en arbetsdomstols omprövning. Tro inte herrarna, att sådana fall drivas in i medvetandet på arbetarna och att de därigenom få den uppfattningen, att lagen har tillkommit uteslutande för att klavbinda arbetarna och utlämna dem åt arbetsgivarnas godtycke. Det är ett faktum och mer belysande än något annat. Vill man ha flera exempel härpå, tror jag, att man kan lämna sådana. Det är visserligen inte många exempel, som hittills ha inträffat, men det kommer helt säkert liknande fall, och det gör att jag anser, att denna lagstiftning är inte en lagstiftning, som kan vinna arbetarnas förtroende. Vi skulle därför säkerligen önska få den upphävd, om det funnes någon möjlighet därtill. Jag är emellertid också av den uppfattningen, att med kamrarnas sammansättning i närvarande stund finnes ingen möjlighet därtill. Jag anser det därför vara en liten smula lönlöst att hålla på och demonstrera på detta sätt genom att väcka motion i denna fråga varje år. Jag tror, att man liksom herr Möller kan säga, att man skall spara motionerandet till en gång under varje riksdagsperiod för att då pröva, huruvida det finns någon förutsättning för att kunna få en ändring till stånd i lagstiftningen.

Herr Almkvist: Herr talman, mina herrar! När jag hörde den siste ärade talarens anförande, måste jag göra den reflexionen, att det är ganska egen-domligt, att han samtidigt med att han förklarade sig förhindrad att fram-ställa yrkande om lagens upphävande gick in för en så skarp kritik av lagen och fördömde den så kraftigt, som han gjorde.

Jag ber emellertid att få erinra om hur situationen var, då denna fråga be-handlades i riksdagen i följ, då jämväl den socialdemokratiska motionen, som här tidigare har omnämnts, förelåg. Motionärerna kände då på sig, att den framställda motionen skulle komma att betraktas såsom en demonstration, enär lagen nyss hade trätt i kraft och man således inte hade någon erfarenhet att bygga sina uttalanden på. Men då förklarade man, att det hade inträffat alldeles särskilda omständigheter, sedan lagen antogs, som gjorde, att man det oaktat kunde taga upp frågan och då ur nya utgångspunkter. I främsta rummet hänvisade man därvid till det samförståndsarbete, som var inlett mel-lan arbetare och arbetsgivare och vilket man hyste farhågor för skulle kunna äventyras, därest lagen fortfarande skulle gälla. I den diskussion, som nu hittills ägt rum, har detta argument inte framförts. Jag måste tyda detta på det sättet, att det års erfarenhet, som man sedan dess har vunnit, givit vid handen, att man måhända sträckt sina förhoppningar på det området alldeles för långt och att man beträffande de vitala frågor för arbetarna, som det här gäller, inte kan på den vägen, på den inledda samförstånds vägen, komma till mera betydande resultat. Erfarenheten under det år, som gått, har däremot inte lämnat oss alldeles i ovisshet om hur lagen verkat. Jag ber att få på-peka, att medan utskottet i följ kunde hänvisa till att endast ett fåtal fall hade hänskjutits till arbetsdomstolens prövning, kan utskottet i år nämna, att 87 fall varit föremål för prövning, av vilka icke mindre än 57 påkallats av arbetarna. Det är dock ett faktum, mina herrar, som icke kan ignoreras eller förbises, att 57 mål av 87 ha blivit behandlade på grund av framställningar från arbetarna. Må så vara, att det kan finnas skäl för det uttalande, som gjorts av herr Sigfrid Hansson i hans reservation och delvis även av herr Möl-ler i hans anförande här i dag, men man kan dock icke bortse därifrån, att det av mig nyss angivna förhållande tyder på att även om inte lagen omfattats med något stort förtroende av hela arbetarklassen, så finns det dock kategorier bland arbetarna, som finna det med sin fördel förenligt att vända sig till ar-betsdomstolen, och arbetsdomstolens utslag visa också, att denna hänvändelse i många fall varit till arbetarnas gagn och nytta.

Det är nog icke heller riktigt, som herr Möller säger här, att alla av dom-stolen behandlade fall gälla äldre rättsavtal, d. v. s. sådana avtal, som äro ingångna före den 1 januari 1929. Det skulle ha varit mycket intressant att i det fallet fått en bestämd, klar och på exakta uppgifter grundad redogörelse, men det har inte varit möjligt. Det kan emellertid inte anföras bevis för det påståendet, att det bara är äldre rättsavtal, som här varit föremål för pröv-ning, medan det däremot är ådagalagt, att även nyare avtal varit föremål för handläggning av domstolen. Emellertid för att inte riva upp en lång debatt skall jag härefter blott för min del konstatera, att den erfarenhet, som under sista året vunnits av arbetsdomstolens arbete, icke giver skäl för yrkanden om upp-hävande av kollektivavtalslagstiftningen och om undanröjande av arbetsdom-stolen. Tvärtom. Erfarenheten visar, att lagstiftningen fyller sin uppgift. Förhållandena mana alltså till att man avvaktar ytterligare erfarenheter, och skulle dessa visa, att den antagna lagstiftningen behöver på en eller annan punkt jämkas eller förändras på grund av sakliga skäl, så är jag säker på, i likhet med utskottets ärade ordförande, att något motstånd mot sådana för-ändringar inte komma att resas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om
upphävande
av lagen om
kollektivavtal
m. m.*

(Forts.)

*Om
upphävande
av lagen om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Herr von Sydow: Herr talman! Jag är uppkallad av min ärade bänkkamrat herr Lindley, som vände sig mot några uttalanden, som jag gjort i denna fråga i en dansk tidskrift och särskilt mot det uttalandet, att sedan domstolen trätt i verksamhet, den vunnit förtroende och detta även bland arbetarna.

Nu vill jag, då herr Lindley ansåg detta yttrande vara felaktigt, säga, att jag kan inte finna annat än att det är riktigt och att arbetsdomstolen har fått större förtroende bland arbetarna än man väntat. Under diskussionen här i kammaren angående inrättandet av en sådan domstol försäkrades, att arbetarna skulle bojkotta domstolen genom att inte utse några representanter i densamma och inte anlita den, och det utlovades, att vid de stundande andra-kammarvalen skulle man gentemot denna lag få se en sådan agitation, som aldrig förekommit vid något föregående tillfälle. Därav blev intet, och jag får erinra, att redan då lagförslaget var före här i kammaren yttrade jag, att jag var övertygad om att ifall lagen kom till, skulle det bli en lojal tillämpning från arbetarorganisationernas sida. Det blev det också. Man utsåg medlemmar i domstolen, man har flitigt använt sig av den.

Nu säger herr Lindley, att man har varit tvungen till att anlita domstolen. Ja, det är riktigt, det har man varit i vissa fall, men det har också funnits fall, då man hade kunnat försöka att gå fram på annan väg men ändock vänt sig till domstolen. Det finns ju andra sätt, varigenom man kan försöka komma till en överenskommelse genom förhandlingar, enskild skiljedom o. s. v. Det har emellertid inte visats någon motvilja, så vitt jag har erfarenhet därom, att gå till domstolen. Tvärtom har det flera gånger inträffat, då man inte varit skyldig att anlita domstolen, man likväl litat till den. Det inträffade senast i förrgår eller rättare sagt i går. I pappersbruksavtalet, som då träffades, överenskomms i en viss punkt, där det var olika meningar, att man skall kunna hänskjuta saken till arbetsdomstolen.

Nu åberopade herr Lindley utgången av ett visst mål i arbetsdomstolen. Herr Lindley tangerade inte grundlagen, det vill jag gärna medge, men herr Lindleys anförande gick ändå ut på att bibringa kammarens medlemmar den övertygelsen, att domstolen dömt alldeles gale. Nu vill jag säga herrarna, att i fråga om omdöme beträffande domar får man lov att vara lite försiktig med vad en advokat i rättegången säger, därför att han har blivit så inriktad på den talan, han för, att han i regel anser, om han inte fått rätt, att domstolen har dömt alldeles oriktigt. Nu var herr Lindley arbetarnas advokat och förde deras talan inför domstolen, och jag förstår mycket väl, att herr Lindley anser, att domstolen dömde fullkomligt fel, därför att den inte biföll herr Lindleys talan annat än i viss del.

Det var, som herr Lindley sade, fråga om återtagande av arbetare, och det stod i avtalet, att arbetarna skulle återtagas på sina gamla platser. Nu var frågan den: Är det nog med att den, som varit chaufför, blir chaufför igen, eller skall han sitta på precis samma buss som förut? Det var frågan. Men frågan blev också komplicerad på grund av att man kom till den döda perioden i branschen, då man måste vidtaga en avsevärd minskning i arbetarantalet. Därför kunde inte alla få komma tillbaka. Jag tror nog, att den, som granskade utredningen i målet fullkomligt opartiskt, skulle finna, att domstolen dömde rätt. Det är min uppfattning, herr Lindley har motsatt uppfattning.

Med anledning av den siste ärade talarens anförande och även på grund av vad herr Möller sade, att domstolen inte har dömt i mål rörande några nya avtal, vill jag säga, att jag icke riktigt vet, varifrån denna uppfattning, som jag även sett återgiven i pressen, har kommit. Den är inte riktig. Det mål, som herr Lindley talade om, avsåg ett avtal slutet efter lagens tillkomst och det finns flera. Jag vet som nämnt icke varifrån den oriktiga uppgiften kom-

mit, men jag får säga, att jag förstår inte, vad saken är av för betydelse. Det är samma grunder för tolkning av avtal, vare sig de ha ingåtts före eller efter lagens tillkomst.

Ja, herr talman, jag skall inte uppehålla herrarna vidare, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Om
upphävande
av lagen om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Herr Möller: Herr talman! Jag begärde ordet egentligen för att säga en replik till herr Winberg. Om jag hade det förtroendet för herr Winbergs utomordentliga vältalighet, att den skulle kunna omvända den riksdagsmajoritet, som finns för närvarande, konstaterad vid fjolårets riksdag, då skulle jag anse det vara lönt, att sådana vältalighetsprov anställdes, varigenom man kunde slå sönder den nuvarande majoriteten på den här punkten, men jag åtminstone uppskattar inte herr Winbergs övertygelse- och övertalningsförmåga så högt, att jag tror, att det kan få denna verkan. Men däremot om faktiskt någon ny händelse inträffar, som visar, att de farhågor, mycket starka farhågor, som uttalades, när lagen antogs och även under fjolårets debatt beträffande de skadliga verkningarna, verkligen föreligga, då kan man återkomma och tala om saken med den riksdagsmajoritet, som beslutade lagen. Då är det möjligt, att åtminstone några låta övertyga sig om olämpligheten av denna lagstiftning. Lagutskottets ärade ordförande har ju redan förklarat sig vara väl beredd att, så snart det verkligen finns något nytt faktum att peka på, låta övertyga sig om den här lagens olämplighet.

Herr Hansson, Sigfrid: Herr talman! Det har gjorts gällande, att den omständigheten, att jag avgivit en reservation vid sidan av den blanka reservation, som avgivits av mina partikamrater, tyder på att det skulle föreligga någon meningsskiljaktighet i sak mellan mig och mina kamrater i utskottet. Jag vill intyga, att så inte är fallet. Orsaken till att jag ansett mig böra skriftligen tillkännagiva min från utskottets utlåtande avvikande mening har närmast varit den, att jag inte sympatiserar med sättet att avgiva endast blank reservation. Särskilt med hänsyn till den ställning, som jag intagit i denna lagstiftningsfråga tidigare, har jag funnit det angeläget att utan omsvep meddela, varför jag inte ansett mig kunna förorda ett bifall till den föreliggande motionen.

Jag skulle kunna inskränka mig till att hänvisa till innehållet i min reservation. Den anger egentligen allt vad jag har att säga om saken. Men med anledning av herr Winbergs uttalande anser jag mig dock böra framhålla och särskilt understryka, att det inte ur fackföreningsrörelsens synpunkt kan anses likgiltigt, om det finns ett organ för s. k. rättstvisters slitande eller inte, t. ex. i samma stil som centrala skiljenämnden. Jag tror, att det är en mycket enhälligt mening inom fackföreningsvärlden, att för den händelse kollektivavtalslagen och framförallt arbetsdomstolslagen skulle upphävas, borde man i samband därmed återupprätta centrala skiljenämnden. Om så inte blir fallet, skulle det uppstå en del svårigheter i fråga om den praktiska tillämpningen av gällande kollektivavtal. Jag vill erinra om att t. ex. i verkstadsavtalet har man direkt hänvisat till arbetsdomstolen, och det är klart, att om arbetsdomstolen avskaffas, måste man få ett annat organ i stället. Man kan då säga, att det kan ske genom en överenskommelse mellan parterna om en särskild skiljenämnd, men erfarenheten av sådana skiljenämnder, särskilt inom verkstadsindustrien, har inte varit sådan, att man önskar återgå till ett sådant system, utan man vill ha ett statligt organ i stil med centrala skiljenämnden.

De erfarenheter, som hittills vunnits av den nya lagstiftningen, ha inte gällt kollektivavtalslagen. Det är naturligtvis en överdrift att påstå, att intet mål av de 87, som handlagts vid arbetsdomstolen, skulle ha gällt tillämpningen av

Om
upphävande
av lagen om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

kollektivavtalslagen, men man kan alldeles säkert säga, att *det stora flertalet* av dessa mål har gällt de äldre avtalen och att kollektivavtalslagen således inte har haft sin direkta tillämpning på detsamma. De erfarenheter, som man har vunnit av lagstiftningen hittills, ha framförallt gällt *arbetsdomstolen*, och då bör man naturligtvis komma ihåg, att med arbetsdomstolen förhåller det sig så, att den strängt taget endast är en kopia av den centrala skiljenämnden, mot vilken, som jag förut framhållit, man inte haft något att erinra ifrån fackföreningshåll. Erfarenheten av ifrågavarande lagstiftning har alltså gällt själva processförfarandet, men denna erfarenhet torde inte vara tillräcklig för att man på den skall kunna bygga ett säkert omdöme om *hela* lagstiftningen.

För min del har jag alltså kommit till det resultatet, att jag i utskottet inte kunnat yrka bifall till motionen. Jag kommer självfallet inte att göra det här heller. Med hänsyn till de omständigheter, som jag här tillåtit mig anföra, anser jag, att det riktiga är, att vid en eventuell votering rösta för avslag på motionen.

Herr Österström: Jag kan verkligen inte tänka mig annat än att kammaren fått ett ganska starkt intryck av hur dålig bevisningen är från de motionärers sida, som här framfört krav på att denna lagstiftning skall upphävas redan nu.

I den kommunistiska motionen stryker man visserligen mycket starkt under vilken avskyvärd klasslagstiftning det är, men det finns, såvitt jag förstår, inte ens skymten av bevis för det påståendet, och när herr Winberg, som talade på den kommunistiska sidan, gick in för uppgiften att hjälpa motionen i hamn, citerade han visserligen en massa socialdemokratiska talare från debatten 1928, men jag saknade absolut, om jag inte hörde galet eller missförstod honom, alldeles skymten av skäl för att lagstiftningen skulle upphävas med hänsyn till dess avskyvärda, obehagliga och rättsvidriga verkningar.

Då uppträdde emellertid så småningom herr Lindley och gav den bevisning, som kommunisterna inte ha kunnat förebbringa. Herr Lindley åtog sig med anledning av utskottets ärade ordförandes utfästelse att pröva objektivt och villigt varje som helst berättigat klagomål mot lagen att visa, att lagen verkligen har en avskyvärd klasslags karaktär. Jag behöver ju inte referera närmare vad herr Lindley yttrade, men det var ju huvudsakligen detta, att efter ett fredsslut i en konflikt här i Stockholm hade ett domslut i arbetsdomstolen gått arbetarparten emot. Nå, men vad visade detta i sammanhang med att lagen hade klasslags karaktär? Jo, sade herr Lindley, hade inte denna lagstiftning varit, hade vi gått i konflikt igen, när vi inte fingo, vad vi ville genom domstolen. Varför skulle man ha kunnat gå i konflikt igen? Jo, därför att, som herr Lindley säger, arbetarna anse inte ett avtal slutet, förrän det är undertecknat. Var det inte undertecknat här? Nej, man hade bara kommit om sams, som herr Lindley uttryckte sig, och man hade bara skrivit ett protokoll om den saken, och då var det inte ett avtal. Detta bevisar, att denna lag har klasslagens karaktär och en avskyvärd sådan!

Jag får säga, herr talman, att om en lagstiftning på den grunden stämplas såsom en avskyvärd klasslag, kan man bära den beteckningen med ganska stort lugn på den sidan, där lagen har genomdrivits, ty jag tror, att herr Lindley och den svenska arbetarrörelsen skola förgäves söka efter något område i samhällslivet, där man sluter avtal, varest inte detta, att man kommit om sams och protokollfört en sak, också gäller såsom avtal.

Herr Samuelson: Jag tror inte, att det finns några som helst möjligheter att ge den föregående frisinna talaren de bevis, han önskade, för att denna lag är en klasslag. Herr Österström hör ju till dem, som i första hand äro an-

svariga för denna lag, och hur galen den än är, förmodar jag, att herr Österström kommer att försvara detta sitt partis verk. Jag skulle kunna såsom bevis framdraga för honom den omständigheten, att så gott som hela den svenska organiserade arbetarklassen i detta fall gått ut i proteststrejk. Det gör inte arbetarklassen varje dag för att undgå en lag. Jag tror, att för vanliga dödliga kan detta vara bevis nog, och jag tror inte, att man behöver stå här och annonsera efter bevis på att lagen är en klasslag. Det är klart, att det är olika uppfattningar om saken. Arbetarna — med undantag visserligen av vissa arbetarledare — anse dock i gemen, att det är en klasslag. Den borgerliga sidan däremot anser, att lagen är en fullt objektiv lag och att den skiftar rättvisa åt bägge håll. Jag tror inte, att man kan komma överens om den saken.

Jag begärde emellertid ordet huvudsakligen för att säga ett par saker till herr Möller. Jag måste dock först framföra ett tack till herr Lindley, som var så angelägen om att bevara oss kommunister från att begå någon högeravvikelse. Jag tror, att det parlamentariska livet är så bemängt med högerfaror, att man kan vara mycket tacksam mot herr Lindley, att han vill hålla tummen på ögat på oss kommunister, men det vore bra, om han också ville utsträcka denna sin godhet till sitt eget parti. Jag tror, att det i mycket hög grad behövs.

Sedan ett par ord till herr Möller. Herr Möller ger uttryck för en tankegång, som synes mig vara ganska närbesläktad med den antiparlamentariska. I varje fall är den inte förenlig med de faktiska förhållandena i denna kammare. Herr Möller säger gentemot herr Winberg: Varför skall man varje år bara för att göra kommunisterna till lags behöva komma fram med motion? Herr Winberg svarar då på denna sak så här: Det är här inte fråga om att göra kommunisterna till lags, utan att göra den svenska arbetarklassen till lags. — Den svenska arbetarklassen har nämligen inte ådagalagt någon sinnesförändring beträffande denna lag. Arbetarna betrakta den fortfarande som en tvångslag riktad mot dem själva. Däremot ha ju åtskilliga bland arbetarnas ledare och till dem hör herr Sigfrid Hansson ådagalagt en sinnesförändring, och denna sinnesförändring å den socialdemokratiska sidan försöker man bortförklara genom att skylla på en viss sammansättning av riksdagen. Herr Möller säger, att det finns så och så många högermän, så och så många frisinnade samt så och så många borgerliga tillsammans, och det är fastslaget för fyraårsperioden. Vi behöva således därför inte bråka med att komma fram varje år med en sak, som dock en gång under en period varit framme till riksdagens behandling. Det synes mig vara ett i viss mån antiparlamentariskt betraktelsesätt. Då skulle man överhuvud taget inte behöva ha dessa sammanträden. Då skulle man kunna nöja sig med att konstatera, att här finns så och så många borgerliga, så och så många socialdemokrater o. s. v., och därmed är saken klar. Jag har dock inte uppfattat det parlamentariska livet på detta sätt, och herr Möller brukar inte jäva det. Han håller ju många och värtaliga anföranden för att övertyga, jag förmodar, inte sina egna partivänner utan för att övertyga det motsatta partiet om riktigheten av hans ståndpunkt, och jag har inte hört, att herr Möller har nöjt sig med att göra det en enda gång om året, utan till och med många gånger om året. Det finns åtskilliga frågor, där herr Möller varje år framför sin ståndpunkt. Jag tror, att man kan säga, att man skall inte godkänna den princip, som herr Möller här vill föra till togs. Den är inte riktig, och herr Möller jävar den själv gång på gång i sitt parlamentariska arbete. Han vädjar ju och talar till de olika partierna för mer eller mindre goda saker, som han anser sig böra föra fram till kammaren; och det påståendet, som herr Möller hade, då han sade, att här har inte inträffat någonting nytt, är inte heller riktigt. Det har verkligen inträffat något nytt. Bland

*Om
upphävande
av lagen om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Om
upphävande
av lagen om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

annat ha vi ju ytterligare ett års erfarenhet att bygga på, om det skall vara något att bygga på. Det är detta nya, som har kommit till, men det är inte för oss det väsentligaste. Det väsentligaste för oss är dock, att arbetarna äro missnöjda, fortfarande missnöjda med denna lag, och det jävar inte herr Österström eller någon annan med att tala om, att arbetarna ha vädjat till arbetsdomstolen. Det är klart, att arbetarna vädja till denna domstol, så länge den nu en gång finns till, men det äger inte någon avgörande beviskraft för oss.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Winbergs yrkande.

Herr Lindley: Herr talman, mina herrar! Då denna fråga var före förlidet år i riksdagen, uttalade utskottet bland annat: »Att — — — avskaffa den ifrågavarande lagstiftningen, innan erfarenhet vunnits rörande dess verkningar, kan utskottet icke förorda.» På grund av vad som här blivit sagt, har jag velat framdraga ett fall, där jag försökt visa, hur lagstiftningen verkar vid vissa tillfällen och som kan utgöra skäl för dess upphävande, och varför denna lagstiftning på arbetarhåll måste betraktas såsom en klasslagstiftning.

Nu säger herr Österström, som icke begriper någonting eller åtminstone inte så värst mycket av denna sak, att jag klagat över, att domstolens utslag gått mig emot. Nej, visst icke, och det är i varje fall icke det avgörande. Samtidigt vill jag gent emot herr Almkvist, som talade om de 57 fallen såsom bevis för det förtroende till arbetsdomstolen, som skulle vara tillfinnandes, hänvisa till att av dessa 57 fall ha 8 avkunnats rörande vårt förbund. Jag talar icke om de övriga fallen; det är möjligt, att vi i en del av dem haft orätt och att domstolen där dömt riktigt, där utslaget gått oss emot. Men jag vill absolut säga, att förtroendet inom vårt förbund för arbetsdomstolen är ganska minimalt, och det är icke bara på grund av de fall, som här åberopats.

Med vad rätt kan herr Österström säga, att jag skulle vara gramse på arbetsdomstolen, därför att vi fått orätt i ett visst fall? Så är icke förhållandet. Men saken är den, att vi skulle icke ha hänvänt oss till arbetsdomstolen, om arbetsavtalslagstiftningen icke hade funnits. Det är den lagstiftningen, som tvungit oss att gå till arbetsdomstolen med en del frågor. I annat fall hade vi säkerligen utan vidare tagit upp striden på nytt igen, så snart vi sågo, att arbetsgivarna uppenbarligen ville handla i strid med själva uppgörelsens grundprinciper. Men det voro vi nu hindrade ifrån.

Nu säger herr Österström: ja, men så snart ni kommit överens är det ju ett avtal. Ja, men om man, innan man undertecknat ett avtal, finner, att den andra parten uppenbarligen icke ämnar följa avtalet, skulle då herr Österström, om han vore i den situationen, fullfölja avtalet, trots det att den andra parten skulle begå avtalsstridiga handlingar? Säkerligen icke.

Nu förstår jag mycket väl, att herr Österström och många med honom säga: Det är bra, att vi fått denna lagstiftning, ty därigenom binda vi dem och hindra dem att upptaga striden på nytt.

Men, mina herrar, det är en viktig punkt, som vi icke få glömma. För några dagar sedan hörde jag min granne till vänster, herr Hammarskjöld, tala i en annan fråga, fredsfrågan. Vi skulle gå ut, sade han, till våra medlemmar och söka skapa en inre freds-rörelse. Men, mina herrar, hjälpes denna freds-rörelse på traven genom att man får medvetande om, att den här ifrågavarande lagstiftningen är avsedd icke att gagna och åstadkomma rättvisa utan att binda den ena parten till händer och fötter, så att den andra får slå utan risk. Sådant åstadkommer mera ont än någonting annat. All sådan lagstiftning, som verkar på det sättet, är felaktigt och farlig för framtiden. Det komma vi säkerligen att få erfara, icke bara arbetsgivarna och alla de, som hava olika politisk uppfattning mot min, utan även vi komma att få svårigheter på grund av detta, och det är det, som jag vill varna för.

Jag vill nu även säga några ord till min gode vän herr von Sydow. Han nämnde, att han endast hade sagt, att arbetsdomstolen hade förskaffat sig förtroende. Ja, allting är ju relativt här i världen. Jag kan erkänna, att han kan ha rätt i vissa fall. Om en part, en fackorganisation, som haft ett mål till avgörande inför arbetsdomstolen och fått rätt, icke kan väl den parten vara gramse på arbetsdomstolen. Den har endast prövat i detta enskilda fall, och följaktligen kan man ha ganska gott förtroende för arbetsdomstolen. Uttalandet kan därför vara riktigt, men allting är relativt.

Om vi däremot skulle göra en allmän omprövning angående uppfattningar och åskådningar gent emot arbetsdomstolen, är jag alldeles övertygad om, att man skall finna, att förtroendet icke är så starkt, som man här vill låta påskina. Jag vill bara söka lägga saken till rätta, och på samma gång vill jag säga, att herr von Sydow icke på något sätt har motbevisat den relation av saken, som jag gjort. Han sade, att jag varit advokat på ena sidan, men herr von Sydow har ju varit advokat på den andra sidan, och han har icke det minsta inflytandet på arbetsdomstolen för att driva igenom en tolkning av en bestämmelse i en viss riktning. I det fallet kunna vi kvitta.

I sak ha kommunisterna rätt uti, att ifrågavarande lagstiftning bör avskaffas, men deras sätt att gå till väga vill jag icke understödja. Jag tror, att sådana saker icke böra vara demonstrationsobjekt, där man slår sig för sitt bröst och säger: se vad vi ha gjort, se alla dessa hundratals motioner, som vi ha väckt! Det är rena löjligheten. Om man vill åstadkomma en verklig ändring i en lagstiftning som man anser felaktig, skall man gå tillväga med mycket stor uppmärksamhet och mycket stor eftertänksamhet, om det skall bli möjligt att draga med sig tillräckligt många av motståndarna och av dem, som äro vankeomodiga, för att därigenom kunna åstadkomma en ändring i det, som vi anse vara felaktigt.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Jag skall av naturliga skäl icke ingå på själva sakfrågan utan endast göra en liten erinran med anledning av ett yttrande av herr Almkvist under debatten.

Herr Almkvist nämnde, att man under den tidigare diskussionen i ämnet även hade hänvisat till det pågående samförståndsarbetet, och han gjorde i anslutning därtill ett uttalande, att detta arbete kanske icke hade givit det resultat, som man hade väntat, eller någonting dylikt. Med anledning härav vill jag göra en erinran, som kanske även hade bort göras vid ett tidigare tillfälle, nämligen att man missförstått innebörden av detta så kallade samförståndsarbete, som tog sig uttryck i arbetsfredsdelegationen, om man hänvisar till denna i detta sammanhang.

I arbetsfredskonferensens uppläggning var det tydligt angivet, att frågor, som tillhöra avtalslagstiftning och lönekonflikter och därmed sammanhängande spörsmål, icke borde upptagas till överläggning inom konferensen. Detta fick också direkt uttryck i uppdraget till arbetsfredsdelegationen, att den icke skulle befatta sig med andra frågor än sådana, varom man inom konferensen hade uppnått, såsom det hette, praktiskt taget allmän anslutning. Därefter handlade arbetsfredsdelegationen och därefter kommer den permanenta kommitté att handla, som blivit tillsatt för att fullfölja de uppslag, som konferensen och delegationen givit till fortsatta åtgärder.

Det arbete på detta område, som det är fråga om, rör sig, såsom alla som följt med arbetet veta, om stärkande av de rent personliga förhållandena på arbetsplatserna, ökat hänsynstagande till vad som kallas rent mänskliga faktorer inom produktionen och icke minst ökad upplysning i syfte att efter hand skapa större insikt om de förhållanden, varunder olika produktionsföre-

Om
upphävande
av lagen om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Om
upphävande
av lagen om
kollektivavtal
m. m.

(Forts.)

tag arbeta, om utvecklingsmöjligheter och sådant, som kan bidra till ökad förståelse mellan alla dem, som arbeta inom produktionen.

Jag ber endast att få tillägga, att jag för min del hyser förhoppning om, att, efter hand som en sådan ökad förståelse framträder på grund av ökade insikter, det också skall bli möjligt att på ett mera sakligt och mindre politiskt sätt rådgöra om spörsmål sådana som det, som är föremål för kammarens debatt i dag.

Herr Winberg: Ja, herr talman, herr Österström tycks bedöma förhållandena på fackföreningsområdet något primitivt. Han säger, att när parterna undertecknat en överenskommelse, är saken klar och att det sedan icke kan förekomma några stridigheter. Jo, herr Österström, det finnes något, som kallas *tolkningsvister*, och de äro sannerligen icke de minst förekommande på fackföreningsområdet. När det är fråga om, huru ett avtal skall tillämpas, vad parterna menat, då de slutit en överenskommelse, kunna många stridigheter förekomma, varom herr Österström synes sväva i okunnighet, och det uttalande, som herr Lindley gjorde om herr Österströms sakkunnighet i detta fall, var kanske icke så opåkallat.

Vad som egentligen föranledde mig att begära ordet var, att herr Hansson och herr Lindley än ytterligare poängterade, huru nödvändigt det är, om denna lag skulle upphävas, att ha något annat i stället, och de tänkte därvid närmast på den centrala skiljenämnden. Här om har jag visserligen förut yttrat mig, men jag skall be att få påpeka, att jag ändrat mitt yrkande därhän, att detsamma numera går ut på återremiss till utskottet i syfte att få fram en framställning till Kungl. Maj:t, att den ifrågavarande lagstiftningen måtte upphävas, och en sådan framställning från riksdagen kommer alldeles säkert, vilken regering som än sitter, att åtföljas av förslag om återupptagande i princip av centrala skiljenämndens verksamhet.

Till sist skall jag, herr talman, be att få meddela, att jag i detta fall, i olikhet mot vad jag brukar, kommer att begära votering.

Herr Thorberg: Herr talman! Jag ber att få meddela, att jag fortfarande har den uppfattningen, att den lagstiftning, som genomdrivits rörande kollektivavtal och arbetsdomstol, icke är tillfredsställande och att dess tillvaro med all säkerhet kommer att medföra en del konsekvenser, som icke äro önskvärda.

Emellertid vill jag, då herr von Sydow sagt, att det har gått så, som man trodde, att fackföreningsrörelsen ställt sig lojal mot lagen och att arbetsdomstolen har fått förtroende, meddela, att jag av ärlig övertygelse gått emot, att denna lagstiftning skulle komma till stånd, men såsom demokrat anser jag, att när lagen en gång är beslutad, bör man följa densamma och icke sabotera den utan tillämpa densamma, till dess att man kan få den ändrad eller upphävd. Den synpunkten har också varit vägledande för fackföreningsrörelsens ställningstagande till den ifrågavarande lagstiftningen.

Då man emellertid såsom bevis för, att lagstiftningen skulle äga arbetarnas förtroende, anfört det förhållandet, att ett flertal mål blivit instämnda från arbetarhåll, vill jag säga, att denna slutledning icke är alldeles riktig. Om jag föreställer mig, att lagstiftningen icke kommit till stånd, utan att den centrala skiljenämnden fortfarande hade fungerat, skulle ungefär ett femtiotal av de mål, som kommit inför arbetsdomstolen, blivit framförda inför centrala skiljenämnden, och det är sålunda nu en ökning med ett trettiotal mål mot vad man eljest kunnat räkna med.

En hel del, ja, kanske flertalet av dessa mål torde ha tillkommit därför, att parterna funnit det vara för besvärligt att fortsätta förhandlingarna, till

dess att desamma lett till en överenskommelse, och då den ena parten, i flesta fall arbetsgivarna, icke haft lust att fortsätta förhandlingarna till dess att en slutuppgörelse blivit uppnådd, har man begagnat sig av den rätt, som lagen om arbetsdomstol giver, att den ena parten instämt den andra för att få saken avgjord. Lagens tillkomst har sålunda ökat det antal tvister, som ej kunnat lösas genom förhandlingar, och ökat skiljedomarna med motsvarande antal.

Det finnes också andra motiv, som ligga till grund för dessa instämningar av mål till arbetsdomstolen, men dem skall jag icke omnämna. De äro emellertid i vissa avseenden icke alldeles önskvärda.

Allt nog, hittills har man icke av de mål, som handlagts av arbetsdomstolen, fått någon egentlig erfarenhet om kollektivavtalslagens verkningar på detta område, därför att de mål, som varit föremål för behandling, endast åsyftat en tolkning av avtal, således rena fastställelsedomar, vid vilka man egentligen icke tillämpat några allmänna rättsregler utan endast sagt sin mening om avtalets innehåll. I några få fall ha målen varit av annan art, men detta har icke varit förhållandet i den omfattning, att man på den grund kan framställa yrkande om ändring eller upphävande av lagen. Vill man framställa ett sådant yrkande, måste det vara grundat på sakliga skäl och på erfarenheten i övrigt.

Herr talman! För att vara kort vill jag säga, att min uppfattning om läget funnit ett uttryck i den av herr Sigfrid Hansson avgivna reservationen, och med hänsyn till de motiv, som där anförts, i vilka jag helt och fullt instämmer, anser jag mig i den blivande voteringen böra rösta mot yrkandet om återremiss. I detta mitt ställningstagande till yrkandet om återremiss ligger icke något avkall av min principiella ställning till denna sak.

Herr Almqvist: Herr talman! Det är ett yttrande av herr Lindley, som jag anser mig bör bemöta, innan denna debatt avslutas.

När herr Lindley kom in på de motiv, som enligt hans mening skulle ha legat till grund för ifrågavarande lagstiftning, påstod han — och det är ett påstående, som vi hört upprepas många gånger förut — att avsikten hos dem, som stodo bakom genomförandet av lagstiftningen om kollektivavtal, var att åstadkomma en klasslag. Det har ofta förut påvisats, att detta påstående icke äger något fog för sig, avsikten var nämligen en helt annan. Den var att giva lagens stadga åt en rättsordning, som under tidernas lopp hade utbildat sig på ifrågavarande område genom arbetsgivarnas och arbetarnas förhandlings- och avtalsväsen, och följaktligen var den verkliga avsikten att gagna arbetsfreden och därmed även arbetarna.

Jag menar också, att den erfarenhet, som vi förut vunnit, icke givit vid handen, att det nämnda påståendet av herr Lindley är riktigt, utan tvärtom, och i anslutning härtill vill jag säga, då herr Thorberg påstod, att den ifrågavarande lagstiftningen icke har arbetarnas förtroende, att det naturligtvis är mycket svårt att bevisa, att den har arbetarnas förtroende. Men vad som hittills förekommit visar, att påståendet från deras sida, som voro motståndare till lagen, nämligen att lagen skulle åstadkomma irritation och störa arbetsfreden, icke har av erfarenheten bekräftats.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet sade med anledning av något, som jag i ett tidigare anförande yttrat, att ett missförstånd angående samförståndssträvandenas omfattning gjort sig gällande. I anledning härav vill jag säga, att något sådant missförstånd icke föreligger hos mig. Jag har nämligen hela tiden haft en bestämd och klar uppfattning om detta arbetes begränsning, men däremot förefaller det mig, att ett missförstånd gjort sig gällande på socialdemokratiskt håll och att detta alldeles tydligt tog sig uttryck

*Om
upphävande
av lagen om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Om
upphävande
av lagen om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

i fjolårets debatt, då socialdemokraternas ledare i andra kammaren, partiordföranden följaktligen, sade, att huvudmotivet till, att socialdemokraterna då togo upp frågan om upphävande av denna lagstiftning, som då nyss var genomförd, var, att ett fasthållande vid densamma skulle äventyra det samförståndsarbete, som blivit inlett.

Herr Hansson, Sigfrid: Jag skall be att få säga ett par ord med anledning av herr Winbergs sista anförande.

Herr Winberg förklarade, att min önskan, att centrala skiljenämnden skulle återinföras, skulle kunna uppfyllas, om yrkandet om återremiss vunne kammarens bifall. Jag tror icke, att det finnes den ringaste utsikt till, att utskottets majoritet skall ändra mening, och följaktligen anser jag, att det är meningslöst att rösta för bifall till återremissyrkandet.

Vad jag är särskilt angelägen att fastslå, det är, att herr Winberg medgivit, att lagstiftningen om centrala skiljenämnden bör återupplivas. Herr Winberg har härvidlag lämnat ett besked, som är mycket intressant, om man jämför det med kommunisternas tidigare hållning i denna fråga, då de helt och hållet fördömt all lagstiftning på detta område. Nu har herr Winberg givit på hand, att han vill gå tillbaka till den gamla lagstiftningen. Men därmed har han ju gjort sig skyldig till en »högeravvikelse», dock som bekant icke den enda.

Herr Winberg: Ja, det är nog ganska sökt av herr Hansson att tala om högeravvikelse. Jag har tillåtit mig säga, att när herr Hansson och en del andra ovillkorligen hålla på, att centrala skiljenämnden skall återinföras, finnes det en möjlighet att nå detta mål genom att ärendet återremitteras till utskottet, i syfte att utskottet må föreslå, att riksdagen skall göra en framställning hos Kungl. Maj:t om lagens upphävande. Då förfaller detta herr Hanssons skäl fullkomligt. Ty en framställning från riksdagen till Kungl. Maj:t om lagens upphävande kommer alldeles säkert, vilken regering som än sitter, att åtföljas av ett förslag om återupptagande av den centrala skiljenämndens verksamhet. Således har i det hänseendet det skäl, som av herr Hansson anförts, än ytterligare blivit undergrävt.

Det är en ganska fri översättning, att jag skulle vara en så varm anhängare av den centrala skiljenämnden. Jag har icke yttrat mig om den. Men vad jag sagt är, att jag finner, att det skulle vara riktigare, att om något organ härvidlag skall finnas, detta upprättas genom överenskommelse mellan parterna, utan att lagstiftningen blandar sig i det. Jag hoppas, att herr Sigfrid Hansson nu fattat, vad jag menar, så att han icke en gång till kommer och upprepar i förvanskad form vad jag sagt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att utlåtandet skulle visas åter till utskottet; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Winberg begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas utlåtandet åter till utskottet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

*Om
upphävande
av lagen om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående viss ändring i fattigvårdslagens hemortsrättsbestämmelser.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion, I:164, om utredning angående förenklat förfarande vid upplåtelse av jord från ecklesiastika löneboställen till kommuner samt allmänna verk och inrättningar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr statsrådet *Bissmark* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 86, med förslag till lag om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning med mera och därav påkallade lagförslag.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om Kelloggspakten och folkförbundsakten — en allmän revision av den senare.

*Om en allmän
revision av
folkförbunds-
akten.*

I en inom första kammaren väckt motion, nr 215, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen — med anledning av den förestående revisionen av folkförbundets akt till överensstämmelse med Kelloggspakten — ville hos Kungl. Maj:tt begära svenskt initiativ till en allmän revision av nämnda akt i syfte, att dess idéinnehåll skulle bättre motsvara förbundets ideella uppgift.

Utskottet hade i det nu ifrågakommande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Lindhagen**: Herr talman, mina herrar! Förhållandet är ju, att det inträffat nyligen i världen en överraskande och på samma gång, om man drar ut konsekvenserna av densamma, viktig tilldragelse, nämligen att samtliga stater anslutit sig till en konvention, varigenom man förbundit sig att aldrig mera lösa tvister genom anlåtande av vapen. Sådana överenskommelser ha träffats, såsom jag tillåtit mig erinra i motionen, även tidigare i historien, naturligtvis i allra bästa avsikt, men därför att konsekvenserna inte dragits av dessa beslut, utan man på samma gång bibehållit sina rustningar och övriga krigsanledningar, har den goda viljans insats slocknat ut.

Nu är frågan den, om vi i vår tid och efter de erfarenheter vi haft av det sista kriget, inte skulle kunna vara mera upplagda för att dra ut konsekvenserna av en så viktig statshandling som den jag nyss talade om. Det har ju också lett

Om en allmän
revision av
folkförbunds-
akten.
(Forts.)

till, att man kommit underfund med, att den s. k. Briand-Kelloggspaktens innehåll inte riktigt stämmer med folkförbundets akt och att denna senare därför måste ändras i några avseenden. Man är alldeles enig om, att Briand-Kelloggspakten är en moralisk akt utan några vidare utfästelser av reellt slag. Den har moralisk betydelse, men för att denna moraliska betydelse skall kunna få verka, så måste man ju ta itu med de förhärjande realiteter, som ligga bakom de nuvarande krigsrustningarna i alla fall, och då går det inte att ta med silkesvantar på dem och allra minst glömma bort dem, ty då inträffar det med Briand-Kelloggspakten alldeles som med dess historiska förebilder — den kommer att rinna ut i sanden. Nu har det — och redan det är ett olycksbådande tecken — tillsatts en kommitté på elva jurister bara för att se på Kelloggspakten och pröva, i vilka avseenden denna moraliska pakt bör föranleda ändringar i folkförbundsakten. Jag är själv jurist och vill inte tala illa om mitt yrke, och det är nog nödvändigt att kunna tillämpa formerna och skapa lagar för det hela, som någorlunda reglera livets oro, men det är ju alldeles givet, att juridiken, summum jus, den högsta rätt, när den inte på samma gång förenar sig med de moraliska betingelserna för livet och för rätten, blir lätt den högsta orätt.

Redan detta visar således, att man inte har fullt känt det ansvar, som just nu vilar på höga vederbörande.

Vidare är det ett olycksbådande tecken, att man har inskränkt den där granskningen av Kelloggspakten till att endast avse, att aktens bestämmelser inte längre tillerkänna förbundsmedlemmarna rätt att gripa till krig i de fall, då man avstått från denna rätt i kraft av bestämmelserna i Parisfördraget. Med andra ord: i akten förekommer det åtskilligt, som berättigar en krigsföring. Det är man nu generad för, och därför vill man, att det skall om möjligt tagas bort.

Men på samma gång är det ju så, att vi alla, kan jag säga, bibehålla våra rustningar, och det är det tredje avgörande olycksbådande tecknet. Och varför göra vi det? Jo, därför att vi inte äro säkra på vår sak. Vi känna, att vi kanske lovat för mycket. Vi låta Briand-Kelloggspakten verka så långt den kan, men vi äro inte beredda att avrusta i hela världen, och det på mycket randiga skäl. Till och med när vi i vårt lilla land skulle sanktionera pakten, så tyckte vi: Här är bäst att vara försiktig. De stora länderna hade gjort förbehåll för vissa krig på samma gång som de sade, att de avstodo från att föra krig. Och så skulle vi för att vara vederhäftiga och följa de storas föredöme förbehålla oss tre små krig: försvarskrig, Ålandskrig och folkförbundsrig. Man skulle vara klok förstås, och därför kom man till denna motsägelse mot sig själv, som också är ett dåligt tecken.

Jag menar då, att det är väl alldeles för få och för små konsekvenser, som nu i dessa dagar skola dras av de elva juristerna; jag vet inte, om de sammanträtt eller om de hålla på, men under tiden och efteråt går världen sin gång i alla fall.

Vad som då är angeläget är väl, att folken å sin sida representeras av en folkförsamling. Folkförbundet är bara ett regeringarnas förbund, och denna ensidighet debatteras mångenstädes i världen. Man spörjer sig, hur man skall få även en förbundets församling vald såsom en verklig representation för folken eller med andra ord, hur man skall kunna anordna ett s. k. världsparlament. I varje fall är det givetvis de stora pacifistiska folk-rörelserna, som måste trycka på parlamenten, och de senare på regeringarna. Ur den synpunkten anse många det vara av vikt, att parlamenten börja upphöra att anse de utrikespolitiska angelägenheterna icke angå dem, vilket där- emot i stort sett konstitutionsutskottet enhälligt vidhållit i de här fem utlåtandena.

Jag menar således, att den första konsekvensen av Briand-Kelloggpakten väl är, att man börjar diskutera frågan, hur man skall nedlägga vapnen. När man ålagt sig att aldrig använda dem, är väl den redligaste konsekvensen att överlägga om, hur man skall nedlägga de vapen, som man förklarat sig aldrig vilja bruka. Har man hunnit så långt, ligger det väl klart, att den första konsekventa ändringen i folkförbundsakten är och måste vara, att i denna akt — som dock är ett idéprogram och inte uttryck för något färdigt — i stället för den där befintliga minskningen av rustningarna inskriver såsom förbundets mål den totala avrustningen. Det ha ej de elva juristerna, så vitt jag kunnat finna, fått något uppdrag att göra. Därför är det ur den folkliga freds rörelsens och enligt min mening följaktligen även ur parlamentens synpunkt av vikt, att en sådan konsekvens drages. Men vidare, om man sedan skall ingå närmare på detta mål, måste också diskuteras, hur man skall nå det målet — den totala avrustningen — och vilka förutsättningarna därför äro. Denna diskussion är också en nödvändig konsekvens. Jag har försökt undersöka den saken i en följande motion, och kommit till visst resultat. Men det ha de elva juristerna, så vitt jag kunnat finna, ännu mindre fått i uppdrag att överväga.

Om en allmän revision av folkförbundsakten.
(Forts.)

Överhuvud taget har den motion, som här behandlats, och det betänkande, som däröver är avgivet — motionen om en allmän revision av folkförbundsakten — utgått från, att folkförbundsakten är ett kristidsbarn, och att vi äro alla ense om, att den har många ofullkomligheter. Dessa måste således med tiden avhjälpas. Redan innan Briand-Kelloggpakten kom till, fanns det lika stora skäl därtill. I de fyra följande motionerna ha framdragits några av de huvudsakliga förändringar, som nämnda pakt påkallar i folkförbundsakten. Nu kom, som sagt, med pakten kravet på, att akten skulle stå i full moralisk och real överensstämmelse med densamma. Då är väl ögonblicket inne för vad man kallar allmän revision av akten. Vi själva syssla ju med en allmän revision av bland annat 1734 års lags olika balkar. Därvid granskas paragraf efter paragraf och ses efter, i vad mån de stå i överensstämmelse med tidens krav och de förutsättningar, under vilka vi nu verka. Så borde också ske här.

Nu är ju förhållandet det — jag kan ju gärna säga det redan nu, då det gäller alla de här betänkandena — att det har försiggått en liten palatsrevolution inom konstitutionsutskottet. Jag undrade då, om där skulle arta sig till en ny regim. Jag vände mig därför till den nye ordföranden, som tillika är vetenskapsman och alltså borde vara upplagd för att teoretiskt och uttömmande, utan farhåga eller slavdom under politiskt tränga synpunkter, blicka ut över hela det stora diskussionsfältet. Jag frågade honom, om man möjligtvis kunde motse, att utskottet nu åter skulle uppta sina gamla åligganden enligt 1809 års lagstiftares mening, nämligen att leda oss helt och fullt in i diskussionen om de saker, som röra sig i tiden och i så mycket behöva avspeglas i vår högsta författning. Jag har även talat med en utskottsmedlem från andra kammaren och undrat, om inte tiden vore inne, att vi, svenska folket, kunde få se vårt konstitutionsutskott framträda och yttra sig om tidens stora författningsfrågor, när man vädjar till det att diskutera dem. Det var någorlunda välvilliga svar jag fick, men man lovade ingenting. Man hörde sedan från utskottet förljudas, att där t. o. m. varit meningsbrytningar om, hur den här saken skulle tagas, så jag väntade åtminstone reservationer.

Men nu befinnes, att det hela utmynnat precis i det gamla »non possumus». Utan att vilja ingå på de brännbara frågorna har man kringgått dem för att slippa ifrån dem. Motiveringen har dock i allmänhet tagit precis en halv sida, ja, man kan säga nästan på raden en halv sida i varje utlåtande. Det

Om en allmän
revision av
folkförbunds-
akten.
(Forts.)

betyder att de olika motionerna beretts ett något utförligare omnämnande, så att denna halva sida är en tolv, femton rader mer än som tidigare bestått andra motioner om folkförbundsakten. Det är ju ett slags framåtskridande, kvantitativt. Men när själva slutsatsen kommer, så är det blankt ingenting. På den fråga jag nu diskuterat svarar utskottet endast på detta sätt: »I avseende å vad motionären anfört i fråga om ett svenskt initiativ till en dylik mera allmän revision av Nationernas förbunds akt 'i syfte, att dess idéinnehåll må bättre motsvara förbundets ideella uppgift' vill utskottet framhålla, att motionärens önskemål äro alltför oklart angivna för att kunna tjäna som utgångspunkter för ett förslag i sådant avseende från Sveriges sida.»

Utskottet har bl. a. räknat upp här, hur många gånger några av dessa förslag blivit avvisade. Jag själv har verkligen inte fört någon statistik över, hur många gånger utskottet använt detta uttryck »oklart angivet». Det förefaller, som om oklarheten ligger företrädesvis på utskottets sida. Det är i varje fall ofta inte ens fel, att två tvista.

Nu ha vi dock fått en informationsbyrå, som riksdagen vill skall utreda sakerna för oss, och innan jag nästa gång avgiver utrikespolitiska motioner, kommer jag att ingå till byrån och be den informera oss och i synnerhet konstitutionsutskottet, och jag kommer då att bifoga den åtrådade byråns betänkande som bilaga till min motion. Då få vi också veta, om informationsbyrån uppfyller det i riksdagen utlovade kravet på »måtthet, saklighet och fullkomlig neutralitet i politiskt avseende», tre saker, som äro fullkomligt omöjliga, när det gäller en så politisk fråga som freden. Även där blir det således konsekvenser, och konsekvenser äro ju det, som skall göra oss fria förr eller senare, så vitt jag förstår.

Jag har så gott och så klart jag förmått försökt i mina fem motioner visa några av de allvarigaste konsekvenserna av Briand-Kelloggspakten, och nu stannar konstitutionsutskottet vid, att det är oklart. Meningen är väl den, att utskottet inte vill inlåta sig på diskussion. Det kan ju inte smärta mig, det är väl naturligt, eftersom det sker. Något mer begrundansvärt är, att i sådana här frågor finner man numera alltid från konstitutionsutskottet ett enhälligt utlåtande. Här finnas ju dock partier, som borde uppvisa någon skiftning, åtminstone i motiveringen. Det parti särskilt, som vill helt omändra den nuvarande samhällsordningen, skulle väl känna sig i viss mån hågat för att rucka litet på stillaståndet. Men här härska alltid de ytterligt konservativa synpunkterna med oerhörd auktoritet och makt. Det beror kanske helt enkelt på, att de utrikespolitiska frågorna äro så försummade hos folket, både i pressen och parlamenten, att de fortfarande liksom i gamla tider betraktas såsom något, som inte tillkommer parlamenten, utan är regeringarnas privilegium, deras ensak i det stora hela. Den synpunkten har utskottet också i ett av de följande betänkandena uttryckligen fastslagit.

Om jag varit ledamot av utskottet, skulle jag ha yttrat mig ungefär på följande sätt: »Utskottet finner det av motionären väckta spörsmålet vara förtjänt av synnerlig uppmärksamhet. Såsom framhållits i motionen är det ju så, att Briand-Kelloggspakten ställt den internationella världensordningen inför ett stort och omfattande problem. Det är givet, att om effekten av en gemensam vilja hos alla stater att aldrig mera använda vapen verkligen, i motsats till de tidigare förebilderna, skall gå i uppfyllelse, är det alldeles otillräckligt med det lilla uppdrag, som nu givits åt de elva juristerna i en detaljfråga. Här måste överbägandet överspanna de stora vidderna inom folkförbundsaktens idéprogram, för att det skall komma till förverkligande. I det avseendet hyser även utskottet den uppfattningen, att akten ju är resultatet av en segerfred och därför omöjligt vid sitt första framträdande kunnat — och det har heller ingen begärt — uttömma möjligheterna och ställa

problemet riktigt. Just därför måste folkförbundets akt omsider undergå en allmän revision för att kunna även i praktiken vara en ledstjärna för det ideella syfte, som förbundet uppställt för sig. Särskilt nu, då det gäller att slå vakt om Briand-Kelloggspaktens tillblivelse i det verkliga livet, ligger en sådan uppgift med makt över vår nuvarande internationella världsordning. På dessa skäl och med hänvisning jämväl till motionärens exemplifiering i sina efterföljande fyra motioner, ber utskottet att få yrka bifall till herr Lindhagens motion.»

Så ungefärligen skulle jag ha skrivit, herr talman! Jag yrkar bifall till motionen.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag undrar, om inte den ärade motionären antingen överdriver och överskattar betydelsen av folkförbundsakten eller också ser saken så, att den politik, som skall föras av honom, har förts in under folkförbundsakten för att komma under ett ständigt utskotts behandling. Det är två skilda ting.

Konstitutionsutskottet har ju inte att ingå på någon undersökning av det utrikespolitiska läget eller de utrikespolitiska åtgärder, som skola kunna vidtagas, utan utskottet har uteslutande att hålla sig till frågan, om något i detta avseende bör införas i folkförbundsakten. Nu har motionären inte på något sätt angivit, hur ett sådant införande i folkförbundsakten skulle ske. Om man går ut ifrån, att folkförbundsakten är ett juridiskt dokument, som avser att reglera förhållanden och företeelser inom folkförbundet, men inte i egentlig mening kan sägas vara något program — programmet finnes snarare i ingressen till akten — så förefaller det mig, som om utskottet har fullgoda skäl för sin uppfattning, att önskemålet är så oklart angivet, att utskottet egentligen inte kan ingå på någon undersökning, huruvida det är skäl att föra in det önskade i akten. Från utskottets egen synpunkt ställer sig saken så, att den praktiska politik, som vi kunna och möjligen böra föra med hänsyn till realisering av de önskemål, som man i fråga om folkförbundet kan ha, den är fullkomligt oberoende av om bestämmelser därom stå i folkförbundsakten eller inte. Men om de äro lämpliga i och för sig eller ej, det är något, som utskottet inte har anledning eller rätt att gå in på. Under sådana förhållanden förefaller det mig ganska naturligt, att utskottet inte heller kunnat tillstyrka den här allmänna motionen.

Denna första motion innefattar egentligen alltsammans som motionären inlagt i de fyra följande, och utskottet har inte heller med avseende på dem kunnat finna någon anledning att rekommendera införande i folkförbundsakten av vad som där föreslås.

Vad beträffar förhållandet mellan akten och Kelloggfördraget vill jag endast säga det, att Sveriges representant i Genève, friherre Marks von Würtemberg, i den kommission, där han satt och där frågan behandlades, klart och tydligt och på ett enligt min mening mycket övertygande sätt uttalade, att något juridiskt behov av ändring av folkförbundsakten till överensstämmelse med Kelloggfördraget inte föreläge, och kommissionen anslöt sig enhälligt till den uppfattningen men uttalade, att det av andra skäl kunde vara oportunt att verkställa en revision av akten. Det förefaller väl då, som om denna ändring egentligen borde avse att undanröja vissa tillsynesvarande motsägelser mellan Kelloggfördraget å ena sidan och folkförbundsakten å andra sidan, ehuru i själva verket inte något juridiskt behov är för handen. Att gå längre och försöka föra in i akten bestämmelser i den riktning, som motionären har anført, därtill föreligger för det första, så vitt jag kan se, ingen möjlighet, och för det andra är det inte heller något behov därav. Det är av större vikt,

Om en allmän
revision av
folkförbunds-
akten.

att man med tillämpning av den rätt, som finnes, söker genomföra en praktiskt lycklig politik än att sitta och skriva in program i folkförbundsakten. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Lindhagen: Ja, jag förstår den ståndpunkt, som den siste talaren givit uttryck åt och som gjorts gällande inom konstitutionsutskottet under senare tider. Jag snarare beklagar, att det inte är herr von Geijer, som stått här och uttalat samma synpunkter, för i hans anföranden låg ett mera djupt gripande svårmod över hela världsordningen, som gjorde, att jag kände det ibland som ett indirekt instämmande i vad jag sagt. Men här kommer vetenskapen och säger utan hänsyn på ett krasst sätt, att det där skola vi inte befatta oss med.

Ja, jag kan ju inte göra om den där systemförändringen. Den får väl vara någon tid, och sedan kommer väl en ny tid att sörja för, att konstitutionsutskottet blir annorlunda. Nu vill jag emellertid fästa den siste talarens uppmärksamhet på, att utskottet skall behandla de konstitutionella frågorna, de som äro konstitutiva för samhället, och våra grundlagar skola ju upptaga just grundsatser och regler i de allra viktigaste och grundläggande ämnena. Då man kommer in på den fullständiga avrustningen, som nu skett i Kelloggspakten, och förbinder sig att aldrig använda vapen mera, så är det väl på sin plats, att exempelvis i den grundlag, som gäller för folkförbundet eller för våra internationella förhållanden i allmänhet, det inte står kvar, att man skall blott minska rustningarna, utan att där verkligen inskrives, att målet skall vara den totala avrustningen förr eller senare, och att man då också i den akten inför och diskuterar andra konstitutiva frågor, som kunna möjliggöra och underlätta, att man i tidernas längd kommer fram till ett sådant hägrande mål. Målets fastslående är sannerligen inte oväsentligt, ty då förstå folken bättre, åt vilket håll de skola gå, än om man håller dem bakom dimmor och verkliga oklarheter, som enligt den siste talarens mening bör vara den rätta formuleringen för världens och ländernas grundlagar.

Utskottet har varken rätt eller anledning att här föreslå något, påstår nu den siste talaren. Det beror naturligtvis alldeles på sinnelaget. Om jag suttit där, skulle jag varit i mitt esse och ansett, att alla dessa frågor skulle tagas upp, och jag skulle ha skrivit reservationer om det också, och 1809 års revolutionsmän, som skapade detta konstitutionsutskott och lade vikt på dess vägledande betydelse för folket och landet, skulle säkerligen också tillåtit sig att i motsvarande situation yttra sig på helt annat sätt än den siste talaren.

Jag har emellertid inte kunnat underlåta att fästa uppmärksamheten på, att sådana här saker inte få saknas i den parlamentariska politiken. Herrarna hålla dem enhälligt tillbaka, men de ligga väntande på djupen av tingen och komma envist påfordra att bliva ihågkomna vid mycket farliga äventyr, om detta underlåtes.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ännu väckta motionen: och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4, Om en allmän revision av folkförbundsakten.

röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

(Forts.)

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om Kelloggspakten och folkförbundsakten — den senares komplettering med bestämmelser mot det ekonomiska kriget mellan stater och till en början mot tullkriget och s. k. dumping.

Om folkförbundsakten komplettering med bestämmelser mot tullkriget m. m.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 216, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen — med anledning av den förestående revisionen av folkförbundets akt till överensstämmelse med Kelloggspakten — ville hos Kungl. Maj:t begära svenskt initiativ till aktens komplettering med ett betonde, att det ekonomiska kriget mellan stater borde bekämpas lika väl som det militära samt att för sådant ändamål till en början tullkriget måste dämpas och s. k. dumping också stämpas som en förbrytelse.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Jag ber att i förbigående få säga, att när jag begärde votering, trodde jag ej att den skulle utfalla synnerligen annorlunda eller, såvitt jag hann se, med förslagsställarens ensamma röst för motionen. Men det är av vikt att se efter, hur sådana här realiteter ligga till under en viss utvecklingsperiod i den parlamentariska epoken. Det belyser tidens stämningar och företeelser.

Nu har det också kommit upp en fråga i folkförbundet, att man kanske nu skulle börja snudda något vid det ekonomiska kriget, sedan man definitivt har fördömt det militära kriget. Man har då försiktigtvis velat föreslå att vila ett par år på försöken att ändra tullsystemen men gärna under tiden förbereda nedsättningar i tullarna. Detta är väl en bra svag ansats. När det gäller det ekonomiska kriget bör man känna, att det är lika viktigt att sätta detta krig på de anklagades bänk som att göra det med det militära kriget, helst som det militära kriget väl i många fall endast är ett utslag av det ekonomiska kriget. Därför har jag ansett, att även den frågan bör väckas inom parlamenten, då det inte är några större utsikter, att regeringarna skola våga sig på att i folkförbundet taga itu med frågan ordentligt. Parlamenten äro ju till för att ge regeringarna en större tillförsikt och folken äro till för att ge parlamenten en större tillförsikt, och därför gå alla sådana här frågor enligt sakens natur nedifrån och uppåt.

Nu har man här enats om att hålla en konferens angående dessa frågor, som äro på det mera förberedande stadium, jag nyss talade om, och det är den konferensen, som lär ha sammanträtt i Genève den 17 februari. Jag ser av tidningarna i dag, att överläggningarna utspelades inför tomma väggar, så

Om
folkeförbunds-
aktens kom-
plettering med
bestämmelser
mot tullkriget
m. m.
(Forts.)

till vida att på eftermiddagen den första dagen voro nästan inga människor tillstädes. Detta tyder möjligtvis på att man finner frågorna så pass inopportuna från de olika staternas sida, att man ogärna vill förbinda sig till att ej röra på tullarna under någon viss tid. Inte ens det.

Men vad man kan göra nu är en sak, och att uppställa ett mål är en annan sak. Hela utvecklingen går ju fram på det sättet, att man först uppställer målet, och sedan söker man att så småningom nalkas det, och det svåraste är ju ofta att uppställa målet och att hålla detta tämligen klart. Men har man väl gjort det, är det mycket lättare att kunna gå fram mot ett sålunda klart fattat mål. Då jag fortfarande vet och förstår, att folkförbundsakten har den gudabenedade bestämmelsen att vara ett idéprogram i ännu högre grad än våra nationella grundlagen, bör också idéen om, att när man nu har satt det militära kriget på de anklagades bänk, man också skall sätta dess tvillingbroder, det ekonomiska kriget, på samma bänk, få komma till uttryck, och då kan man gärna redan från början uttala, att liksom det militära kriget är en förbrytelse, som det självt nu kallas av alla stater, är också det ekonomiska kriget i vissa dess yttringar en förbrytelse.

Om man då vill hålla sig bara till de närliggande förhållandena i vår tid, är det den så kallade dumping, som man enligt min uppfattning kan börja med att kalla för en förbrytelse. Den innebär ju ett hänsynslöst anfällskrig för att genom en illojal handel till egen fördel mörda en annans stats invånares försörjningsmöjligheter. Den är icke blott, som diplomaterna kalla den, en »ovänlig handling» mot en främmande stat. Den är rätt och slätt en förbrytelse liksom vapenvåld är det i kampen mellan folken. Det är nu en detalj men en viktig detalj, som kan ge anledning till ett klarare uppställande av målet, och man följer sålunda också tidens stora materiella fråga, nämligen det ekonomiska kriget mellan staterna, som också motsvaras av det ekonomiska kriget inom varje stat mellan klasserna. Den nya tidens vända är, att de två sakerna, militärväsendets avskaffande och det ekonomiska krigets avskaffande, gå långsamt. Det är svåra problem, och de kunna icke lösas efter en schablon, därom är jag fullt övertygad. Men själva frågorna få inte skymmas i de politiska dimmorna, utan de böra ju förr dess hellre höjas, så att de synas över tumlet och villervallan inunder.

Jag anser således, herr talman, att konstitutionsutskottet skulle ha skrivit ett annat utlåtande. Jag skall inte tillåta mig att formulera det, såsom jag gjorde med det första, ty det var bara en exemplifiering. Man skulle skriva likadant här och använda en lika övertygande motivering om, hur utskottsutlåtandena borde avfattas i dessa ting. Det yrkas därför, på skäl, som jag anfört, att det må anses vara av vikt att vid aktens komplettering med anledning av Briand-Kelloggspakten man även tager hänsyn till denna sak. Ty hur skall man kunna genomföra Briand-Kelloggspaktens moraliska förutsättningar och förhoppningar, ifall man lämnar det ekonomiska kriget full frihet att använda sina gamla metoder och icke heller låter det bli föremål för samma allvarliga ihågkommande, som man tillämnat det militära kriget.

Jag yrkar således, herr talman, bifall till motionen.

Herr Reuterskiöld: Jag ber att få yrka bifall till vad konstitutionsutskottet hemställt, och detta så mycket hellre som, även om, såsom nu var fallet, inom utskottet fanns starka sympatier för den goda tanke, som här finnes i politiskt avseende, utskottet icke hade att yttra sig om denna sak, vilket snarare skulle tillhöra bevillningsutskottet. Jag tror, att hela den nuvarande folkförbundsakten visar, att det inte föreligger något som helst hinder mot att uppställa en sådan politik eller mot att försöka fullfölja den. Om man

åter riktar uppmärksamheten från realiteterna och går över till formaliteterna för att fordra att få denna politik införd i folkförbundsakten, tror jag att detta vore en omväg, och att det är mycket enklare att gå den raka vägen.

*Om
folkförbunds-
aktens kom-
plettering med
bestämmelser
mot tullkriget
m. m.
(Forts.)*

Herr **Lindhagen**: I sin motivering säger utskottet, att frågan har nu blivit bragt under folkförsamlingens behandling. Församlingen har nämligen anbefallt förbundets medlemmar »att enas om att under en tid av från två till tre år avhålla sig från att höja sina skyddstullar över den nuvarande nivån, införa nya skyddstullar eller skapa nya hinder mot handeln». En preliminär konferens av ombud för regeringarna skall sammanträda »i och för avslutande av en överenskommelse av angiven art». Detta ha de flesta regeringarna förklarat sig villiga till, och denna konferens skall sammanträda den 17 februari i Genève. »Under sådana förhållanden synes ett svenskt initiativ i av motionären angiven riktning vara obehövt», yttrar utskottet.

Det beror på, att vi här ha olika uppfattning. Det väckta spörsmålet är en sådan konstitutiv fråga, som avser det ekonomiska krigets bekämpande i och för sig. Denna tidsenliga angelägenhet bör jämväl finna något uttryck i vår högsta internationella grundlag. Detta anser utskottets ordförande obehövt, men jag finner det vara både riktigt och oumbärdigt. Vad som tidsläget samt Briand-Kelloggspaktens konsekvenser här fordra redan nu spänna enligt min uppfattning över större vidder än det lilla begränsade famlande, som blir föremål för överläggningar vid förenämnda konferens.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om Kelloggspakten och folkförbundsakten — den senares komplettering med betoning av den fullständiga avrustningen såsom förbundets mål.

*Om
folkförbunds-
aktens kom-
plettering med
ett uttalande
angående
avrustning.*

I en inom första kammaren väckt motion, nr 217, hade herr **Lindhagen** hemställt, att riksdagen — med anledning av den förestående revisionen av folkförbundets akt till överensstämmelse med Kelloggspakten — ville hos Kungl. Maj:t begära svenskt initiativ till aktens komplettering med ett betoning av den fullständiga avrustningen såsom förbundets mål.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Lindhagen**: Såsom jag i mitt första anförande tillät mig framhålla, kräver Briand-Kelloggspakten den fullständiga avrustningens uppförande på dagsprogrammen och även i vår internationella grundlags program. Det är därför, som jag nu ifrågasatt, att denna naturliga konsekvens skulle av ett parlament, som representerar en av medlemmarna åtminstone i folkförbundet, framhållas. Ty göra vi inte opinionsyttringar från de olika parlamenten i sådana solklara saker, komma dessa senare inte till sin rätt. Frågan blir inte upptagen, den blir i varje händelse oöverskådligt förskjuten, om ej parlamenten och bakom dem folkens fredsrörelser göra sin plikt och skjuta på.

Nu säger utskottet, att »de i motionen anförda synpunkterna till en viss grad redan blivit från svensk sida beaktade». Här skulle nämligen riksdagen

Om
folkförbunds-
aktens kom-
plettering med
ett uttalande
angående
avrustning.
(Forts.)

1920 ha skrivit, »att det vore ett svenskt önskemål 'att det arbete för en universell och effektiv begränsning av de nationella rustningarna, som i förbundsaktens art. 8 utlovas, utan dröjsmål igångsättes och med verklig kraft bedrivs'». »Spörsmålet om rustningarnas begränsning», säger utskottet vidare, »har sedermera som bekant i hög grad sysselsatt förbundet.»

Ja, det senare skall gudarna veta, men där har man icke kunnat komma någon vart, och man vet inte heller, hur det blir med den här flottrustningsbegränsningen. Även den tycks möta svårigheter av olika slag. Det är nämligen något ofullgånget med begränsningen av rustningarna, enär den gäller hela världen och stormakterna särskilt. De uppehålla i alla fall krigets tanke i hjärnorna, och man kan kriga med de ofantliga rester av rustningarna, som ändå skola stå kvar lika bra som med de förra. Man kan ju tydligen inte komma överens om att minska på visst sätt alla rustningarna, då ju alla stormakterna ha dessa rustningar för att kunna rå på varandra och även för att kunna härska över undertryckta utomeuropeiska folk, så att utskottets uppfattning, att »spörsmålet — — — i hög grad sysselsatt förbundet» utgör ju ännu mindre något skäl för avslag på den nu väckta motionen.

»Däremot synes ett svenskt initiativ i enlighet med motionärens förslag, direkt åsyftande allmän avrustning, ej i närvarande läge kunna leda till något resultat», fortsätter utskottet. Där möter åter denna parlamentens nutida avmattning. De böra icke diskutera och framföra opinionsyttringar annat än i frågor, som kunna väntas omedelbart leda till resultat. Med andra ord, vi vilja ej inlåta oss på något, om vilket man inte kan i utskottet och riksdagen genast samla majoritet. Det hör man ju dagligen. »Det kan inte bli majoritet, och därför kunna vi inte sysselsätta oss med frågan», heter det. Vi vilja ogärna komma i minoritet, ty då anses det, som mången gång uttryckligen bekännes, att man förlorar sitt anseende och förnåga att kunna göra sig gällande. Är man statsrådskandidat, sättes även en sådan ljuvlighet på spel.

Detta är naturligtvis en degenererad världsåskådning, ja, jag skulle vilja kalla den gudlös. Endast genom att omistliga frågor, undertryckta klasser och misshandlade förhållanden småningom opinionera, ernås något för dem. Aldrig få de majoritet genast i världen, utan det är till och med droppen, som ensam förbehålles att urholka urberget. I politiken i all synnerhet får man aldrig upphöra att opinionera. Vad skall man under sådana förhållanden svara ett utskott, som icke vill något? Det är synd om utskottet!

Herr Reuterskiöld: Jag tror icke, att det är synd om utskottet, men kanske det är synd om motionären. Enligt min uppfattning ställer det sig i allmänhet så, att om man verkligen vill ett mål eller en sak, får man gå steg för steg framåt. Om man nu möter så stora svårigheter redan vid det mindre, tror motionären då, att man befrämjar saken genom att kasta upp en större fråga, som kanske drager uppmärksamheten från den mindre? Man kommer inte långt framåt på den vägen. Jag tror, att det är ofantligt mycket riktigare att försöka koncentrera sig på ett uppnåeligt mål och på en uppnåelig åtgärd än att spanna över stora vidder och söka vinna något, som icke är möjligt att uppnå.

Herr Lindhagen: Världshistorien och vår egen erfarenhet tala helt och hållet mot ordförandens uppfattning. Man vinner ju mycket mera, om de samhällsklasser eller de förhållanden, som måste redan nu kräva något, hålla sig framme. Då kommer även kompromissen att ge mera, än om de hålla sig undan och nöja sig med det första magra erbjudandet från motståndet. Så gick det till vid sekelskiftet i riksdagen. Då vanns till och med mot den grundligt konservativa första kammaren åtskilligt, därför att kraven stodo så oerhört

starkt emot varandra. Folket förstod vad det gällde, och under intrycket av en sådan opinion vanns mycket mer än vi nu kunna vinna.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om
folkförbunds-
aktens kom-
plettering med
ett uttalande
angående
avrustning.
(Forts.)

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om Kelloggspakten och folkförbundsakten — den senares komplettering med ett erkännande av nationernas självbestämmanderätt i alla världsdelar.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 218, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen — med anledning av den förestående revisionen av folkförbundets akt till överensstämmelse med Kelloggspakten — ville hos Kungl. Maj:t begära svenskt initiativ till aktens komplettering med ett erkännande av nationernas självbestämmanderätt i alla världsdelar.

Om
folkförbunds-
aktens kom-
plettering med
ett erkännande
av nationernas
självbestäm-
manderätt.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: I denna fråga har utskottets utlåtande ett alldeles särskilt intresse, som jag skall be att få kommentera något inför kammaren.

En anledning till, att nationerna, åtminstone de stora nationerna, visserligen gått med på Briand-Kelloggspakten men i alla fall fortsätta sina rustningar, är bland annat, att de ha så stora intressen i främmande världsdelar. Där finnas underkuvade eller bemästrade majoriteter bland folken, som de måste hålla i styr, och detta kunna de inte göra annat än med vapenmakt. Det är en oerhört viktig konsekvens av Kelloggspakten, ifall den inte skall rinna ut i sanden, att dessa mellanhavanden också avvecklas. Innan detta skett, och innan det skett någorlunda grundligt, riskeras ett nytt världskrig mellan världsdelar och raser.

Folkförbundet synes visserligen allt mer vilja bli företrädesvis en europeisk sammanslutning. Det ligger kanske i sakens natur. Man kan tilläventyrs inte organisera hela världen på en gång utan måste börja med världsdelarna var för sig. Vill emellertid förbundet på samma gång vara en världsorganisation, så får det inte syssla bara med de europeiska minoriteternas rätt utan måste i fridens namn också befatta sig med de utomeuropeiska majoriteternas rätt.

Nu återopar utskottet en berömd företeelse 1921. Det hade förut inte lyckats genom motioner i riksdagen att få något erkännande av denna sak såsom en världsangelägenhet. Vi kände oss som européer och gingo på blankt avslag. Men 1921 gick den igenom i bägge kamrarna. Jag var verkligen oerhört överraskad. Och vad berodde det på? Jo, det berodde på, att då var Ålandsfrågan aktuell. Redan hösten 1920 hade det nordiska interparlamentariska förbundet på initiativ av de svenska delegaterna i dess råd antagit en resolution om, att nationernas självbestämmanderätt borde erkännas genom internationella överenskommelser och *inskrivas i folkförbundsakten*, ingenting mindre. Där var baron Adelswärd, som gick i spetsen för delegationen. När sedan min motion kom 1921 i svenska riksdagen, så slöt riksdagen i strid mot sina tidigare uppfattningar upp ikring densamma. Utskottet skildrar såsom en tilldragelse av vikt vad som senare inträffat. Kungl. Maj:t inhämtade över riksdagsskri-

Om
folkförbunds-
aktens kom-
plettering med
ett erkännande
av nationernas
självbestäm-
ningsrätt.

(Forts.)

velsen yttranden från en kommitté, där herr Trygger var ordförande. Kommittén sade sig inte vara i tillfälle att framkomma med något förslag, och på denna motivering resolverade sedan Kungl. Maj:t, att riksdagens skrivelse icke föranledde någon åtgärd.

Det är väl ej något berömvärt föredöme för utskottet att söka skydda sig bakom, att vår vän Trygger, som inte alls tycker om sådana här saker, begagnade sin makt för att avstyra detta oöverlagda uppsåt från riksdagens sida. Det är i stället ganska betecknande för, hur litet vårt rättsmedvetande är utvecklat i utrikespolitiska frågor. När det gällde våra möjligheter att kunna få Åland oss tillagt, då kände vi ögonblickligen, att här måste en ny princip godtagas och inskrivas till och med i folkförbundets akt. Det behövdes således ett enskilt svenskt intresse, för att svenskarna skulle vakna upp till rättsmedvetande i denna sak. Det förhåller sig precis så, som utskottet säger med sådan tillfredsställelse — fast jag inte kan förstå, att man kan vara tillfredsställd däröver — att vid alla påföljande riksdagar ha motioner i denna sak sedan åter blivit avslagna. Varför? Jo, då har inte Ålandsfrågan längre förelegat. Det svenska rättsmedvetandet somnade in, så snart det ej vidare var förankrat i ett enskilt svenskt intresse.

Utskottet synes emellertid haft en förmimelse att argumentet, att saken flera gånger avslagits, icke kan anföras ett rimligt slutgiltigt skäl att bryta staven över densamma. Utskottet tillägger därför att principen om nationernas självbestänningsrätt, åtminstone i viss utsträckning, i fortsättningen liksom hittills bör hävdas från svensk sida. Men utskottet skulle då väl sagt ifrån, om i denna »vissa utsträckning» även innefattades de utomeuropeiska majoriteternas rätt. Jag befarar, att den inte ingår i utskottets europeiska trångboddhet.

Till sist slutar utskottet försiktigtvis med att säga, att utskottet är övertygat, att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer utvecklingen av dessa spörsmål. Därmed befriar sig utskottet från obehaget att tillägna sig en egen åskådning i sak. Tänk att riksdagen, som skall föra folktankarnas talan, måste krypa bakom Kungl. Maj:ts uppmärksamhet! Om det är på det sättet, kan man fråga: vad skall man med riksdagen överhuvud taget att göra? Nu vet ju för övrigt herr Reuterskiöld lika bra som jag, att det svenska Kungl. Maj:t kommer aldrig att rikta sin uppmärksamhet på denna sak, så länge folkrepresentationen underlåter att betrakta den som en angelägenhet av vikt.

Herr Reuterskiöld: Ja, motionären vet lika väl som utskottet, att riksdagen knappast kommer att frångå, vad den hittills gjort vartenda år, nämligen att avslå denna motion. Det är ingen tillfredsställelse för utskottet att konstatera detta, det är ett konstaterande rätt och slätt utan några som helst känslor. Men om man kan konstatera, att detta gång efter annan skett, så torde väl opinionen inom riksdagen vara sådan, att det inte finns någon sannolikhet för, att riksdagen nu skulle anse ett initiativ i denna fråga vara av praktiskt värde.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag vill bara påpeka, att utskottet inte har inlåtit sig på de stora realiteterna och inte talat om, vilken utsträckning principen bör ha, för att vårt land skall undgå att inblandas i ett blivande världskrig o. s. v. Det vill jag säga utskottets ordförande, att om ordföranden och ledarna inom partierna vore med på någon förståelse, så skulle nog riksdagen rösta därför.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om Kelloggspakten och folkförbundsakten — den senares komplettering med betonande, att antagandet av ett världsspråk är ett oavvisligt mål för freds rörelsen.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 219, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen — med anledning av den förestående revisionen av folkförbundets akt till överensstämmelse med Kelloggspakten — ville hos Kungl. Maj:t begära svenskt initiativ till aktens komplettering med ett betonande, att antagandet genom internationell överenskommelse av ett världsspråk vid sidan av modersmålet vore ett oavvisligt mål för freds rörelsen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Här har jag vid utskottsbetänkandet skrivit ett frågetecken nästan efter varje rad.

Utskottet börjar med att orda om ett »internationellt hjälpspråk». Där ha vi världsspråksanhängare och utskottet en olika uppfattning. För oss är världsspråket inte ett hjälpspråk utan ett suveränt och härligt språk vid sidan av modersmålen; inte bara en hjälp utan något mycket mera.

Vidare har såsom ett skäl emot framställningen anförts, att kommissionen för intellektuellt samarbete, som skulle avge utlåtande över olika sidor av spörsmålet om ett internationellt hjälpspråk, år 1923 förklarade sig icke kunna »anbefalla ett konstgjort språk till Nationernas förbunds församlings uppmärksamhet». Detta betänkande godkändes av förbundsrådet, varefter frågan inte vidare kommit före.

Ja, kommissionen, som består mest av europeiska professorer, anbefallde inte ens ett levande språk till världsspråk, utan dess majoritet menade, att rätta sättet för folkens frigörelse från språkolägenheterna var, att alla människor lärde sig franska, tyska eller engelska. Klokare voro inte dessa företrädare för vetenskapen. Tänk, att kunna skriva något så förskräckligt och sedan locka vårt konstitutionsutskott att enhälligt skydda sig bakom en sådan obekantskapens förklädnad. Det fanns förresten också reservationer; ett par medlemmar röstade inte och en eller annan förordade förslaget.

Det var i alla fall ganska intressant, att frågan var väckt av representanter för flera nationaliteter, särskilt från Lilla ententen, och själva kravet framfördes i form av ett förslag, att förbundet skulle förordas esperanto på rak arm. Motionen frambars genom senator Lafontaine från Belgien, och flera andra hade också skrivit på. Förslaget gick så sin lidandets väg, tills det slutligen kom till kommissionen för intellektuellt samarbete, den högsta areopagen i folkförbundet för de intellektuella och moraliska kraven, och denna professorsareopag kom då till det lysande resultat, som jag nyss nämnde. Redan detta synes mig vara en tillräcklig uppfordran till en allmän revision av förbundets akt. Jag frågade en gång en medlem från ett av Lilla ententens länder, som var mycket intresserad av denna fråga, varför inte de ledande männen ånyo väckte frågan i Folkförbundet. Ja, sade han, förhållandet är det, att de tro inte den går igenom, och de vilja inte genom äventyrande av en minoritetsställning minska sitt anseende. Där ser man, vilken Golgataväg de omistliga mänsklighetsfrågorna ha här i världen!

Vidare heter det i betänkandet: »Utskottet anser det icke påkallat att i detta sammanhang ingå vare sig på frågan om världsspråksidéens värde eller betydelse eller på spörsmålet om sättet för denna idé praktiska förverkligande.» Det är dock påkallat av motionärer både i svenska riksdagen och folk-

*Om folkförbunds-
aktens kom-
plettering med
ett uttalande
i världsspråks-
frågan.*

Om
folkförbunds-
aktens kom-
plettering med
ett uttalande
i världsspråks-
frågan.
(Forts.)

förbundet samt av de folkliga världsspråksrörelserna. Men utskottet anser förmodligen det ej vara påkallat i och för sig. De nämnda kraven äro därför ovederhäftiga. Man skulle ju dock kunna tänka sig, att utskottets ställningstagande beror på att det inte intresserar sig för denna fråga. Endast där det finns en vilja, där finnes också gärna en väg, och man begagnar alla de vägar, som erbjuda sig, för att manifesteras sin vilja. Däri ligger det. Jag har ingenting att anmärka mot, att utskottet intar nu som alltid på sista tiden en negativ ståndpunkt till mänsklighetens livsfråga, men jag tycker det är synd om mänskligheten, att man inte skall kunna uppbringa någon manifestation för en så oerhörd viktig sak, som detta i alla fall är. Man kan väl egentligen inte tänka sig något fredstillstånd, så länge språkgränsernas hets äger bestånd, som skiljer människorna och omöjliggör andarnas förbrödning. Bakom världsspråket ruvar på visst sätt den största fredsfrågan, och den om någon borde väl hava rum i folkförbundets akt. Men ingenting lär oss, att saken måste tagas om hand även officiellt, trots de oerhörda och ruinerande erfarenheterna om språksplittringen.

Så heter det vidare hos utskottet: »I varje fall kan nämligen, enligt utskottets tanke, ett svenskt initiativ till världsspråksprincipens inskrivande i Nationernas förbunds akt icke anses lämpligt.» De, som intressera sig för världsspråksfrågan och tro sig förstå den, tycka tvärt om, att det är lämpligt, att något parlament tar initiativet till en sådan sak. Börjar ett, kommer ett andra och sedan ett tredje, och på det sättet utkristalliseras slutligen något värdefullt. Men också endast på den vägen och inte på något sätt genom det oavslutliga nejsägeriet.

»Överhuvud torde genom införandet i denna akt av en abstrakt programförklaring av i motionen angivet innehåll intet vara att vinna», säges det i utskottets betänkande. Är det något abstrakt, detta, som är en av vår tids allra största realiteter? Hur kan utskottet ställa sig så oförstående?

»Ett svenskt initiativ i frågan synes så mycket mindre att tillråda, som, enligt vad utskottet erinrat, världsspråksfrågan redan behandlats inom Nationernas förbund utan att något positivt resultat uppnåtts», heter det till sist. Det är ju den fullständiga bankruttförklaringen. Därför att några professorer insnärjda i de tre privilegierade språkens diktatur och de övre tiotusendes oförstånd inte varit mogna för frågan, så skola vi aldrig få arbeta för mänsklighetens befrielse från språkgränsernas ofärd!

Herr Reuterskiöld: Jag undrar verkligen, om motionären anser, att ett inskrivande i folkförbundsakten av denna princip eller denna fråga skulle särdeles befrämja den. Finns det inte andra vägar? Men om det finns andra och kanske bättre vägar, så ligger det inte inom konstitutionsutskottets uppgift att behandla dem. Frågan är endast: Kan den väg, som anvisats i motionen, anses vara en framkomlig väg? Det är den enligt utskottets mening icke. Erfarenheten pekar i motsatt riktning.

Betänkandets två första stycken avse endast att referera, och det är inte felaktigt, att där inte talas om annat än ett internationellt »hjälpsspråk», ty någon annan fråga har då inte varit före. I andra stycket talas om ett »världsspråk». Skillnaden bör observeras.

Hela inriktningen av Folkförbundets verksamhet är sådan, att det inte finns den allra ringaste möjlighet att få in vad motionären önskar i folkförbundsakten, och då förefaller det mig vara bortkastad tid och bortkastad kraft att försöka sig på den vägen. Men om motionären vill själva saken, så kan han väcka motion om svenskt politiskt initiativ, alldeles oberoende av folkförbundsakten. Då går frågan till tillfälligt utskott, och då får man resonera

i själva sakfrågan, vilket konstitutionsutskottet knappast med sina utgångspunkter kunnat göra.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Frågan gäller, om inte detta är en så stor vägledande idé, att den bör stå i det internationella idéprogrammet, som är vår högsta grundlag. Det förefaller mig, som om denna, på visst sätt den främsta av alla fredsidéer, ej borde saknas i fredens politiska idéprogram och grundlag för alla nationer. Man kan inte resonera om denna sak, om det sägs, att man bara skall framföra en fråga, då man vet, att omedelbart skall ernås majoritet för den. Det är endast genom påminnelser, som världen kan gå framåt.

*Om
folkförbunds-
aktens kom-
plettering med
ett uttalande
i världsspråks-
frågan.
(Forts.)*

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Borås stad;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och staden Karlstad;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Strängnäs stad; samt

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur Ovanåkers pastorats avlöningsfond till restaurering av Ovanåkers församlings kyrka m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av nionde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om försäljning av visst område från kronoegendomen Skenäs kungsgård.

*Om
försäljning av
visst område
från Skenäs
kungsgård.*

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 174 i första kammaren av herr *Andersson, Karl*, och nr 278 i andra kammaren av herr *Hollertz* m. fl., hade hemställts, att riksdagen ville besluta, att det till lägenheten Skansgården hörande område måtte från kronoegendomen $3\frac{7}{8}$ mantal Skenäs kungsgård i Östra Husby socken av Östergötlands län till innehavaren arkitekten Werner Northun försäljas.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 174 och II: 278 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Andersson, Karl: Herr talman! Då jordbruksutskottet hemställt om avslag å förevarande motion, ber jag att få yttra några ord.

Skälet varför utskottet avstyrkt motionen är, att Skenäs kungsgård är utarrenderad till den 14 mars 1938 och att därför en försäljning av den lägenheten, som här avses, skulle medföra svårigheter i fråga om arrendeavtalet med

Om
försäljning av
visst område
från Skenäs
kungsgård.
(Forts.)

huvudgårdens arrendator. Jag kan inte finna detta skäl fullt bärande. Det skulle väl kunna gå att göra upp med huvudgårdens arrendator om vederlag åt honom för mistning av lägenhetens tomthya genom att lägga ersättning härför på försäljningssumman av lägenheten. Jag tror, att det säkert skulle gå ganska lätt att göra så. Utskottet har för övrigt, såsom det självt medger, inte ingått i någon realprövning av ärendet, utan anser utskottet, att frågan om försäljning av berörda lägenhet bör vila till 1938, då arrendeavtalet beträffande kungsgården utgår. Innehavare av lägenheten är arkitekten Northun. Han har sedan mer än ett tiotal år haft lägenheten bebyggd, och han har åtskilliga gånger gjort framställning om att få inlösa lägenheten. Visserligen ha vederbörande ortsmyndigheter avstyrkt dessa framställningar, men det har skett så även i andra fall, och riksdagen har ändå vågat bifalla förslag om sådana försäljningar. Jag vill påminna om, att förra året biföll riksdagen dels på grund av proposition och dels på grund av väckt motion förslag om försäljning av en annan lägenhet, som ligger alldeles intill den nu ifrågavarande. Även förstnämnda försäljning hade myndigheterna avstyrkt. Jag förstår inte, att denna fråga ligger annorlunda till än frågan om försäljning föregående år av nämnda lägenhet. Och då statsmakterna förut gått in för att på allt sätt befordra bildandet av egna hem på fri och egen grund, anser jag, att även i detta fall riksdagen borde gå in för bifall till motionen.

På grund av dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Sederholm: Det är ju riktigt, såsom den föregående talaren framhöll, att de skäl, som utskottet anfört för sitt avstyrkande utlåtande, formellt endast äro, att arrendatorn icke är skyldig att avstå någon del av det område han arrenderar, alltså inte heller den tomt, som frågan gäller, förrän arrendetiden går till ända. Det har då förefallit utskottet naturligt och rimligt, att de nuvarande förhållandena, fortfarande få råda, under den återstående arrendetiden, allra helst som innehavaren av tomten är tillförsäkrad rätt att få begagna den under denna tid mot stadgat arrende. Någon brådska från hans sida att få frågan avgjord nu föreligger inte, och det är det vanliga, att sådana frågor alltid prövas i sammanhang med uppskattningen för ett nytt arrende.

Men förutom dessa skäl föreligger ett annat, och det är, att frågor, sådana som dessa, äro rent administrativa förvaltningsfrågor, som lämpligast och riktigast böra behandlas av de administrativa myndigheterna, och där i varje fall initiativ inte bör tagas från riksdagens sida i strid mot vad alla de hörda administrativa myndigheterna ha uttalat.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i bestämmelserna rörande jakt å skogsfågel och ripa inom vissa delar av riket;

nr 7, i anledning av väckt motion angående åtgärder till stödjande av fiskerinäringen; samt

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försäljning av en kronan tillhörig fastighet i Ystad.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 3 A, angående vissa av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1930/1931 under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 248, gjorda framställning angående understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades av dessa nr 86 till behandling av lagutskott, nr 88—90, 97, 103 och 104 till statsutskottet samt nr 92—96 till bankoutskottet, varemot propositionerna nr 91 och 98—100 nu på begäran bordlades.

Herr *Löfvander* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande.

Motionen hänvisades till jordbruksutskottet.

Herr *Möller* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 239, om utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en på folkets och representationens förtroende grundad stark regeringsmakt.

Denna motion hänvisades till konstitutionsutskottet.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Undertecknad anhåller härmed vördsamt om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 20 februari till mitten av mars för utrikes resa till hälsans vårdande.

Serafimerlaserettet 19 februari 1930.

Israel Holmgren.

Att professor *Israel Holmgren* för hälsans vårdande efter nyligen genomgången polyarthrit är i behov av några veckors ledighet från riksdagsarbetet intygas.

Stockholm den 19 februari 1930.

Birger Enocksson,

leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedläggande av statsbanedelen Dagarn—Hultebo m. m.;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för kanallotsarna vid Trollhätte kanal från skyldighet att återbära andel i vissa för mycket uppburna lotspenningar; samt

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder för främjande av sparsamhet bland skolungdomen; ävensom

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner angående ändrade grunder för beskattningen av automobiltrafiken;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Persien slutet bosättnings-, handels- och sjöfartsavtal; samt

nr 8, i anledning av väckt motion om fortsatt giltighet för förordningen om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.56 e. m.

In fidem:
G. H. Berggren.

Torsdagen den 20 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om handräckning vid svensk domstol åt vissa internationella organ; samt

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1911 om vissa aktiebolag, som driva lånerörelse.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 91, angående försäljning av den under lantförsvarets förvaltning stående egendomen Årendala i Hardeberga socken av Malmöhus län; och

nr 98, angående försäljningspriset för en fastighet inom Malmköpings köping.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 99, med förslag till lag om kommunalstyrelse på landet m. m.; och

nr 100, med förslag till lag om församlingsstyrelse m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 26—28 samt bevillningsutskottets betänkanden nr 6—8.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Med hänsyn till ärendenas stora omfattning får jag föreslå, att kammaren behagade besluta utsträcka motionstiden för de kungliga propositionerna nr 99 och 100 till det plenum, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Anmäldes och bordlades statsutskottets memorial nr 29, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckt förslag om beredande av medel till ett nytt postångfartyg för trafik mellan fastlandet och Öland.

Avgåvos och hänvisades till konstitutionsutskottet nedannämnda motioner:

nr 240, av herr *Lindhagen*, om åtgärder mot vår tids politiska maktlöshet, såvitt på grundlagarna ankommer;

nr 241, av herr *Schlyter*, angående ändrad arbetsfördelning mellan riksdagens justitieombudsman och dess militieombudsman;

nr 242, av herr *Bergström, David*, om ökning av antalet ledamöter i statsutskottet; samt

nr 243, av herr *Bergström, David*, om rätt för suppleant i utrikesnämnden att vid förfall för ledamot inträda i nämnden.

Herr *Pålsson* väckte en motion, nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande.

Denna motion hänvisades till bevillningsutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.38 e. m.

In fidem:
G. H. Berggren.
